VYTAUTO DIDŽIOJO UNIVERSITETO TEISIŲ FAKULTETO DARBAI
Tomas VI Red.: *A. Janulaitis* Knygos 11

MÉMOIRES DE LA FACULTÉ DE DROIT DE L'UNIVERSITÉ DE VYTAUTAS-LE-GRAND
Tome VI Livre 11
S. Bieliackinas: Jury (Sur la question de la participation de l'élement populaire dans la jurisdiction).

S. BIELIACKINAS

PRISIEKUSIEJI SPRENDĖJAI

(DĖL KLAUSIMO APIE TAUTOS ELEMENTO DALYVAVIMĄ TEISIANT)

VYTAUTO DIDŽIOJO UNIVERSITETO TEISIŲ FAKULTETO LEIDINYS
KAUNAS „Spindulio" B-vės spaustuvė 1932

Vytauto Didžiojo Universiteto Teisių Fakulteto leidiniai.

I.

Teisės Mokslų Biblioteka.

1. *v. Gareis Karl*, **Teisės enciklopedija ir metodologija.** Su prof. *P. Leono* prakalba. 1924 m., 65 p.
2. *Leonas Petras*, prof., **Teisės enciklopedijos paskaitos.** 2 leid. 1931 m. 263 p.
3. *Leonas P.*, prof., **Teisės filosofijos istorija.** 1928. VIII. + 429 p.
4. *Mačys Vl.*, prof., **Civilinio proceso paskaitos.** 1924 m., 448 p.
5. *Stankevičius V.*, doc., **Baudžiamoji teisė.** 1925 m., 292 p.
6. *Gumplowicz L.*, **Sociologijos pagrindai.** Vertė *A. Janulaitis.* 1929 m., XIX+343+VIII
7. *Jaščenka A.*, **Tarptautinės teisės kursas,** I t. Konstitucinė tarptautinė teisė 1931 m. XVIII + 723 p.
8. *Olivier-Martin*, **Prancūzų revoliucija ir korporatinė organizacija.** 1931. 16 p.
9. *Girard*, **Romėnų teisė, t. I.** Vertė *A. Tamošaitis* 1931 m. IV + 492 p.
10. **Europos valstybių konstitucijos.**
11. **Lietuvos Žydų seimai XVII — XVIII amž.**
12. *Lappo J.* **Lietuva ir Lenkija po 1569 m. Liublino unijos.** 1932 m. IV + 172 p.
13. *Brunner K.* **Trumpa Vokietijos teisės istorija.**
14. *Lappo J.* **Iš Vyriausiojo Lietuvos Tribunolo istorijos XVI amž.** 1932 m. 27 p.
15. *Beccaria C.* **Apie nusikaltimus ir bausmes.**
16. *Lappo J.* **Iš vyriausiųjų Lietuvos suvažiavimų istorijos XVI amž.** 1932 m. 43 p.
17. *Girard.* **Romėnų teisė, II t.**

II.

Ekonominių Mokslų Biblioteka.

1. *Moravskis A.*, doc., **Lietuvos finansai I.** Mokslas apie valstybės išlaidas ryšy su Lietuvos biudžeto formavimusi ir vystymusi. 1925 m., 136 p.
2. *Moravskis A.*, doc., **Lietuvos finansai.** II dalis. 1925 m., 158 p.
3. *Pokrovskis N.*, prof., **Finansų mokslo pagrindai.** 1926 m., 522 p.

VYTAUTO DIDŽIOJO UNIVERSITETO TEISIŲ FAKULTETO DARBAI
Tomas VI Red.: *A. Janulaitis* Knygos 11

MÉMOIRES DE LA FACULTÉ DE DROIT DE L'UNIVERSITÉ DE VYTAUTAS-LE-GRAND
Tome VI Livre 11
S. Bieliackinas: Jury (Sur la question de la participation de l'élement populaire dans la jurisdiction).

S. BIELIACKINAS

PRISIEKUSIEJI SPRENDĖJAI

(DĖL KLAUSIMO APIE TAUTOS ELEMENTO DALYVAVIMĄ TEISIANT)

VYTAUTO DIDŽIOJO UNIVERSITETO TEISIŲ FAKULTETO LEIDINYS
KAUNAS „Spindulio" B-vės spaustuvė 1932

Prisiekusiųjų sprendėjų teismas yra aukščiausios teisiamos galios ir laisvės taikymas. Juo labiau, kad tautos elemento dalyvavimas (kaip tik tautos, bet ne visuomenės, nes visuomenė skaldoma į klases ir luomus, o tauta yra viena ir nedalinama) įgyvendinant teisingumą, liudija apie valstybės subrendimą, nes, šių laikų pažiūromis, piliečio asmuo bei jo likimas tegali laikinai būti atiduoti atskirų asmenų, valdininkų ir kt. valiai, bet pagaliau turi pereiti kolektyvui — tautai.

Suteikti teisėjams-valdininkams teisę atimti žmonėms laisvę, teises ir garbę, kartais net įstatymo vardu atimti ir gyvybę, vadinasi, deleguoti jiems tą valdžią, kuri iš esmės tegali priklausyti tik tautai, jos atitinkamų atstovų asmenyje.

Teisėjas, kurio teisinis jausmas ir visuomeniškai — doroviška sąmonė tikrai jautrūs, gali kartais ir pats pasijusti esąs apsunkintas tos valdžios. Ši valdžia gali sužadinti tautos nepasitikėjimą, pakirsdama tą pamatą, kuriuo remiasi teismo autoritetas. Todėl, kad ir kažin kaip netobulas atrodytų mums prisiekusių sprendėjų institutas, jau vien tas faktas, kad jis yra visos tautos, suteikia jam gyvenimo teisę ir viešpatavimą teisingumo strityje. Gali būti kalbama apie prisiekusiųjų sprendėjų teismo reformas, apie galimą jo lygio pakėlimą, bet ne apie atsisakymą nuo pačios idėjos, kad tautos atstovybė dalyvautų teisme. Juk niekas neišsižada teismo apskritai todėl, kad jis turi trūkumų (o jie nesuskaitomi). Negalima nusigręžti nuo „jury“ dėl jo „nuodėmių“, todėl, kad jis „palyginti su valstybės teismu žada mažai pagerinimų“ (kas, kaip bus matyti toliau, neatitinka tikrenybę). Teismas, vykdomosios valdžios platesniąja prasme dalimi būdamas, vis dėlto yra griežtai skiriamas nuo vykdomosios valdžios siauresniąja prasme, nuo administracinių organų. Pastarieji reikalingi vieno asmens iniciatyvos, pavaldumo ir koordinacijos. Apie juos, esant šių laikų kolektyvinio gyvenimo sutvarkymui, galima dar tvirtinti, jog jie nėra

„tautos“. Beje, daugely valstybių ir į administraciją įeina tautos išrinkti atstovai: administraciniam biurokratizmui priešpastatoma visuomeniškai — komunalinė savivaldybė. Paskutinėje savo veikimo grandyje administracinė valdžia — parlamentarinėje valstybėje — priklauso parlamentui (interpeliacijos, paklausimai). Valdininkai yra ministerio valdiniai, o pastarasis politiškai atsako prieš tautos atstovus, kurių jisai kad ir netiesiog priklauso. Teismo valdžia yra autonomiška ir savarankiška, jos sprendimai yra galutini ir nepriklausomi. Čia tautos suverenumas negali paties savęs, nei savo autoriteto ir veikimo išsižadėti.

Tiesa, tautos elemento dalyvavimas apribojamas tik baudžiamomis bylomis, ir tai tik svarbesniomis. Bet tai neišvengiama konsekvencija teismo ir teisės padėties Europos kontinente. Idealinė tvarka, gal būt, būtų ta, kurioje civilinės bylos, taip pat kaip ir visos baudžiamosios bylos, būtų pavedamos spręsti prisiekusiųjų sprendėjų teismui. Iš dalies tat yra taip Anglijoje; tenai jiems pavesta spręsti ir tam tikri civiliniai ginčai.

Tokia dalykų padėtis yra pateisinama Anglijoje, kur veikia papročio teisė, common law, kuri yra prieinama plačioms liaudies masėms, vietos teisinės tvarkos ir istoriškai susidariusių tradicijų dėka. Europos kontinente, ligi šiol viešpatavęs civilinėje teisėje formalizmas, neleidžia nė galvoti apie galimybę pavesti spręsti, bet kuriose ribose, prisiekusiems sprendėjams civilines bylas. Nuomonių skirtumo tarp teisininkų šiuo klausimu beveik nėra. Smulkesnės baudžiamos bylos yra išimtos iš prisiekusiųjų sprendėjų kompentencijos dėl ypatingų, ne principinių, priežasčių, būtent: prisiekusių sprendėjų teismas yra per brangus ir sudėtingas aparatas ten, kur ginčijamasi dėl menkų interesų.Todėl šių laikų socialiai — juridiška mintis ir socialė etika sutinka su tuo, kad bent svarbesniosios baudžiamosios bylos, kuriose teisiamajam gresia jo asmens žeminimas, arba kuriose numatoma ypatinga reikšmė valstybei arba visuomenei, arba dėl savo specifinės reikšmės, (pav. spaudos bylos, kai kurių šalių įstatymais) sprendžiamos „tautos sąžinės teismo“, bet ne teisėjų-valdininkų.

Kiekviena pažiūra dėl teisingų santykių tarp teisinės valstybės piliečio ir teismo, buvo Prancūzijoje ir kitose civilizuotose valstybėse siejama su „jury“, kas buvo laikoma paskutine

laisvės ir lygybės paspirtimi prieš baudžiamąjį įstatymą, neprikla usomo teismo ir teisingos teismo nuožiūros, laisvo kaltumo bei nekaltumo įvertinimo tvirtu laidu. Taip aiškinama socialiliai — politiniu ir konstituciniu atžvilgiais. Faktišku ir juridišku atžvilgiais, institutas visapusiškai apsvarstytas ir atitinkamai įvertintas. Jis yra ilgalaikiais bandymais patikrintas praktiškai ir bendrai pateisino save, įsigyvendamas ne tik apsišvietusių asmenų, bet ir liaudies masių sąmonėje, kaip įstaiga, be kurios neįmanoma apsieiti, vykdant normaliomis sąlygomis valstybinį teisingumą. Tuo tarpu, kai klausimas apie pris. sprendėjų instituto gyvavimą yra aktualus šių laikų įstatymdavystėje, panašiai kaip tat buvo ir Lietuvoje, kurioje ligi šiol tebeveikia „valdžios teismai", arba, kaip jie buvo anksčiau vadinami, „karūnos teismai", nedalyvaujant tautos elementui, atsiranda šio instituto priešininkų, kyla prieštaravimų banga, jog šis teismas yra nenuolatinis, dėl jo svyruoja represija šalyje, jis yra pavojingas visuomenės tvarkai ir ramybei ir t. t. Prieš kurį laiką (1930 m. pavasarį) Lietuvos Ministerių Kabinetas atmetė prisiekusiųjų sprendėjų projektą. Šis reiškinys yra tikrai reikšmingas ir visai nepaprastas, nes šiais laikais negalima nurodyti jokios kitos civilizuotos valstybės, kur tautos elementas nedalyvautų dirbant teisingumo darbą. Negalima ir nėra ypatingo reikalo nurodyti visas nepalankias nuomones, kurios buvo pasakytos dėl prisiekusiųjų sprendėjų. Tai yra jau senai žinomi argumentai, jie primena mums „senovės" laikus. Žinoma, konstitucinio pobūdžio samprotavimai „jury" priešininkų nutylimi ir lengvai užtušuojami, tuo tarpu, kaip pasakyta, tai ir yra klausimo centras. Bet analizuojant sumetimus dėl konkrečių prisiekusių sprendėjų teismo savumų, jo principinių privalumų ir trūkumų, atitinkamai įvertinant šį institutą, tenka pasakyti, kad iš kritikų pusės nebuvo duota rimtų argumentų, kurie paneigtų prisiekusiųjų sprendėjų institutą. Tenka dar pažymėti, kad aukščiau nurodytų pris. sprendėjų teismo priešininkų argumentai, kad jie visi ir „neigia" šį institutą, prieštarauja viens kitam. Tuo metu, kai viens kaltino prisiekusius sprendėjus represijų suminkštinimu, per daug dažnu išteisinimu, kiti primesdavo jiems kaltinimą dėl perdaug žiauraus nuteisimo. Vieni nurodydavo, jog esant tobulam baudžiamajam įstatymui, kurio reikia siekti, prisiekusiųjų sprendėjų teismas nereikalingas. Kiti, priešingai, pabrėždavo, kad tik

„barbariškais“ laikotarpiais, kada baudžiamasis įstatymas yra žemesnis už bet kurią kritiką, šis institutas teikia didelės naudos. Vieni rasdavo, jog prisiekusiųjų sprendėjų teismas diskreditavo save politinių ir tarnybinių nusikaltimų bylose, kiti vėl pareikšdavo, kad kaip tik tokias bylas teturi spręsti „jury“, nes jose paprastai, pati valstybė figūruoja šalimi, o kito pobūdžio bylose, kur valstybė nėra specialiai užinteresuota, nėra reikalingi sprendėjai ir t. t.

Pažymėtina ir tai, kad dauguma priekaištų, kurie pylėsi ir tebesipila dėl prisiekusių sprendėjų instituto, liečia ne jų darbą, bet tas neigiamas teisines sąlygas, kuriose jiems tenka dirbti, kaip antai baudžiamai procesinių ir baudžiamai materialinių įstatymų netobulumas. Sumetimai, kurie daromi specialiai „politikos“ atžvilgiu, nurodo, jog prisiekusieji sprendėjai yra įvairių pažiūrų ir įsitikinimų asmenys, ir jie gali įnešti teisman savotiškus, teisingumui žalingus, principus. Gryno nešališko teisingumo principas — sakoma — sukels griežtą pasipriešinimą prisiekusiųjų sprendėjų siekimams nudažyti sprendimus grynai subjektyviai politinių ir partinių pažiūrų spalva: dešiniųjų pažiūrų asmuo lengvai nuteis socialdemokratą, socialdemokratas — dešiniųjų pažiūrų asmenį[1]. Kaip yra žinoma, atsiradus galimybei užgimti prisiekusių sprendėjų institutui, noromis griebiamasi politinių momentų. Įspėjamieji signalai „apie politiką“, prisiekusių sprendėjų verdiktuose buvo duodami Rusų teismų sutvarkymo sudarytojams, kurie, tačiau kategoriškai nuneigė panašią baimę, ir tiesa, žinoma, buvo jų pusėje. Rusijos teismo praktika, pergyvenusi visą eilę tokių įtarimų, nepateisino pesimizmo asmenų, pranašavusių, jog prisiekusiųjų sprendėjų teismas bus įsuktas į politinių aistrų verpetą, kur galutinai nustos savo išvaizdos. Tai įrodė, tarp kitko, kai kurie garsiausi procesai (Beilio byla ir kt.), kuriuose buvo smarkiai kovota tarp įvairių politinių grupių, tačiau prisiekusieji spren-

[1] Senovės didėlėje Rusijoje su jos vietų ir gyventojų įvairumu argumentu prieš prisiekusius sprendėjus buvo statomas prisiekusių sprendėjų nevienodumas tais pačiais klausimais, žiūrint vietos, kur byla buvo sprendžiama. Šis priekaištas negali turėti reikšmės palyginti nedidelėje valstybėje, kaip kad yra Lietuva. Bet ir Rusijoje visai teisingai nurodydavo, jog tos pačios sąlygos sudaro sprendimų įvairumą tose pat bylose ir „karūnos“ teisme, nekalbant jau apie tai jog „bylų vienodumo“ sąvoka abejojama ir problematiška.

dėjai mokėjo apsaugoti teismo objektyvumą, kad ir nevisada ligi pat galo, bet visgi mokėjo. Vidutinė tautos, tam tikros plėtotės laipsnyje, politiškai — sociališka pažiūra, pereina per visus prisiekusiųjų sprendėjų verdiktus. Tąja prasme, kuria senovės filosofai ir įstatymų leidėjai reikalavo, kad kiekvienas pilietis tam tikrose ribose būtų „politiku", politika atsispindi ir prisiekusiųjų sprendėjų sprendimuose, bet tat yra natūralu ir normalu. Šita „politika" — yra „pilietiškumo" išėjimas aikštėn ir tat negalima sulyginti su „keršto trokštančiais" aktais (vindictam spirantes). Iš kitos pusės, jeigu čia būtų kas nors pikta, tai nejaugi tas gali būti taikoma tik prisiekusiems sprendėjams, nejaugi teisėjui iš profesijos tas yra svetima? Ir teisėjai iš profesijos, juk pagaliau yra žmonės tam tikro individualinio, visuomeninio skonio, nuotaikos bei įvairių pažiūrų vedami, tačiau pastarieji sugeba tai tinkamiau nuslėpti (ir tai nevisuomet). Vadinas, reikėtų visiškai panaikinti teismas, reikėtų visiškai nustoti ėjus „miškan" dėl „vilkų" baimės[1]. Laimė, kad apie politikos hipertrofiją prisiekusiųjų sprendėjų verdiktuose tik kalbama ir spėliojama, bet niekas dar nėra jos įrodęs ir nustatęs ad oculos, remdamasis konkrečiais praktikos pavyzdžiais. Dar daugiau. Kuomet iškildavo tokia byla, kuria valdžia, artima jai, arba priešinga jai grupės buvo rimtai užinteresuotos, teisėjai, kartais pasijusdavo esą tarp Skyllės ir Charibdės, tarp kūjo ir priekalo, kovos padėtyje tarp politikos ir teisingumo. Labai dažnai jų mintys buvo nukreiptos į pris. sprendėjus, kurie tokiais atvejais sugebėdavo rasti tinkamą kryptį ir pateisint save.

Tas pat tenka pasakyti ir dėl vadinamųjų „politinių bylų" siaurąja prasme, t. y. kaltinant nusikaltus valstybei ir dėl tokių bendro pobūdžio bylų, kurioms suteikiamas politinis pobūdis, dėl ypatingų jų savumų. Nuoširdžiai kalbėdamiesi patys teisėjai rodėsi esą linkę perduoti šias bylas spręsti prisiekusiems sprendėjams. Teisėjai nuoširdūs būdami ir pasikalbėjimuose pasakodavo, kad labai dažnai „sensacinėse" bylose jie buvo bejėgiai ryžtis bet kuriam sprendimui, kuris dar reikėjo motyvuoti; nebuvo pasiryžimo dirbti, kada reikėdavo rinkti

[1] Tokį (nuoseklumą) savo srityje parodė antropologiškos mokyklos atstovai; atmesdami pris. sprendėjų teismą dėl jo „tamsumo" dėl susijusio su juo „nenuoseklumo", „užinteresuotumo" jie bendrai neigė teismą, pripažindami tik „ekspertų gydytojų teismą".

motyvai dirbtinai, ne taip, kaip kad pats žmogus galvoji, kartais tekdavo net nenuoširdžiam prieš patį save būti; tuo tarpu palikti sprendimą nemotyvuotą, tesiremiant „vidaus įsitikinimu“, kaip kad tai daro prisiekusieji sprendėjai, teisėjai, žinoma, negali.[1]

Tik įvairių atspalvių biurokratai, kurie bendrai yra priešingi viskam, kas išeina iš tautos, prikišdavo prisiekusiems sprendėjams politiką ir politikavimą. Iš tos pat biurokratiškos aplinkos pasipylė visa eilė kaltinimų šališkumu, jog prisiekę sprendėjai per mažai tėra apsišvietę sudėtingoms byloms spręsti, esą jie neturi, kaip pasakė Rusijos Gr. Bludov'as „aukštų gabumų jautriems analizams ir logingoms išvadoms“.

Visai skirtinga buvo pačios tautos liaudies masių pažiūra į prisiekusių sprendėjų teismą. Tauta pageidavo matyti teisme — kad ir nevisuomet galėdavo tai pasiekti — „savo teismą“, savo žmones.

Kaip tik šios tautos pasitikėjimas prisiekusiųjų sprendėjų teismu ir buvo tikra jo išsiplatinimo visoje Europoje, priežastimi, bet ne tik sekimas Anglijos pavyzdžiu, kaip mano kai kurie. Europos tautos, pasisavinusios šį institutą 18 šimt. pabaigoje ir 19 pradžioje, kiekviena atskirai galėjo konstatuoti, jog jų istorijai nėra sveitimi panašūs teismai. Tenka pridurti, jog šis institutas nebuvo svetimas Rusijos ir Lietuvos istorijoje.

Šis noras turėti „savo teismą“ ne tik neužgeso tautoje, bet eina juo stipryn, juo daugiau kitų valdžios funkcijų pereina tautai, arba jos kontroliuojamos, juo daugiau tauta bręsta proto, dorovės ir politikos atžvilgiu, tai yra tautos mintys ir jos pasitikėjimas nepriklausomu teismu.

Dalykas čia ne tas, kad teisėjai iš profesijos, kaip tat buvo nurodyta ir pas mus, žmonės juridiškai apsišvietę, kad jie

---

[1] Palyg.: Гогель, Судъ присяжныхъ засѣдателей и экспертиза в Россіи, 1894, стр. 80. Karūnos teismo sprendimas — nėra laisvo vidaus įsitikinimo rezultatas, bet greičiau retoriškai motyvuotas darbas.

Džanšjev'as pasakė: vienas iš sąžiningų mūsų magistratūros atstovų, gana gerai susipažinęs su pris. sprendėjų teismo darbu, 1895 m. lapkričio mėn. 4 d. rašė man štai ką: prisiekusių sprendėjų teismas, mano manymu, yra galingas įrankis teisingai tvarkant teisingumo darbą; keletą metų išbuvęs Pabalty, savo akimis patyriau karūnos teismo netobulumus sprendžiant baudžiamąsias bylas ir dėl to aš esu dar labiau pasipiktinęs, kas jis yra giriamas. Джаншіевъ, Судъ надъ судомъ присяжныхъ засѣдателей 1896, XV.

yra atstovai inteligentijos, kuria tauta pasitiki. Teisininkai ir inteligentai gali irgi būti „jury“ sudėtyje. Svarbu yra, kad prisiekusieji sprendėjai išeitų iš pačios tautos, iš liaudies masių, kad jų sprendimai būtų betarpiški ir gyvenimiški, kaip žmonių tos pat aplinkos, kuriai priklauso ir patys teisiamieji, kad jie būtų bendrų su jais teisiamaisiais pažiūrų ir įpratimų žmonės. Visa tai yra tautos nepaprastai branginama ir priešpastatoma valstybinio teisėjo uždarumui, atsilikimui nuo gyvenimo, jo „šaltumui“, „inertingumui“ (šaltosios teismo sienos)[1].

Antra vertus netenka nė abejoti, jog tik tokie žmonės, kurie yra kilę iš tos pat aplinkos, vienodai apsišvietę, vienodo gyvenimo, būdo, kaip ir teisiamieji, gali tinkamai įvertinti nusikaltimą. Bet šitie žmonės nėra išmokslinti teisėjai, kurie yra susipažinę su mokslu savo kabinetuose ir teismo įstaigose; ši aplinka yra pati tauta; kuri savo pažiūra į kasdieninį gyvenimą gali įvertinti ar tikrai teisiamasis sąmoningai nusikalto įstatymui[2].

Asmenims, gerai susipažinusiems su teismo darbu, aiškus yra psichologiškas skirtumas proceso atžvilgiu, kuris pasireiškė tarp valdžios („karūnos“) teismo iš vienos ir tautos teisėjo iš kitos pusės. Jie jau gana senai tai patyrė ir užfiksavo savo literatūros veikaluose, tyrinėjimuose ir memuaruose. Ta-

[1] Seniau šią „jury“ veikimo pusę yra aiškiai nusakęs Justus Meser ir šiais, dar ir dabar nenustojusiais reikšmės, žodžiais: „Neteisėta ir neteisinga bausti už nusikaltimą įstatymui, neįsitikinus, ar teisiamasis visiškai supranta įstatymą ir ar gali jis jį suprasti“.

[2] Rusijos Valstybės Tarybos sujungtų departamentų žurnale 1862 m., Nr. 165, tarp kita ko, buvo pasakyta: prisiekusieji sprendėjai tiesai surasti, gali panaudoti patirtąsias apie teisiamuosius žinias, kreipdami dėmesio į jo pasielgimą, palinkimus, taipogi jie gerai pažįsta vietos įpročius bei kasdieninio gyvenimo tvarką; visa tai kartais padeda nušviesti tokias aplinkybes, kurios teisėjams, pasišventusiems išimtinai kabinetiniam darbui, rodosi neaiškios arba neturinčios jokio ryšio su nusikalstamuoju darbu. Dėl šito prof. Foinickis pareiškė, jog jis nekartą patyrė, kaip svarbu yra Teismui pažinti — aplinkos kasdieninio gyvenimo mažmenos. Jis vaizduoja vieną atsitikimą, kur valsčiaus teismas išsprendė labai painią bylą pasiūlęs liudytojams atsakyti į klausimą: kaip buvo išartas laukas — išilgai ar skersai kelio. (veik. 151 pusl.). Tenka dar pažymėti, jog tas pat autorius, kuris būdamas nutolęs nuo bet kurio radikališkumo politikoje, buvo rimtu prisiekusių sprend. teismo šalininku, ir dėl priekaištų, jog tauta nutolusi nuo įstatymo, jog tauta įneša teisman demagogijos pradmenų, pareiškė, jog tauta visa savo mase „yra labiau linkusi klausyti įstatymo, negu nusikalsti jam“.

čiau ir vidutiniškai apsišvietęs žmogus nespecialistas, turėdamas reikalo su teismu, gali šį skirtumą lengvai pastebėti. Teisėjas iš profesijos gerai „pažįsta“, tikriau pasakius, jam rodos, jog jisai gerai pažįsta kiekvieną teisiamąjį, liudytoją, jis jau išanksto „žino“, ką pasakys prokuroras, gynėjas.

Mūsų įstatymų sudarytas teismo posėdžio iškilmingumas, yra jam nereikalingas, kartais net apsunkina, teisėjas gali lengvai įsivaizduoti, jog jis yra ne tik teisėjas, bet kartu kaltintojas ir teisiamojo gynėjas, ir kad, kaip tas yra tam tikroj aplinkoj tvirtinama, galima apsieiti be prokurorų ir advokatų. Kaip tat yra skirtinga teisiant prisiekusiems sprendėjams: jiems viskas yra nauja ir svarbu: jie su atidžia įsižiūri į teisiamąjį, į liudytoją, jų gestus, nenuilstamai klausosi jų žodžių. Lygiai taip pat, kaip kad kartais lošiant reikia sekti priešininko veido išraišką, kiekvieną jo veido judesį, lygiai taip pat, didžiame lošime, į kurį pavirsta kartais baudžiamoji byla, dažnai tenka sekti teisiamojo arba liudytojo, duodančiųjų parodymus akių blizgėjimą, lūpų judėsį bei šypseną. Tokios rūšies stebėjimas yra labiau prieinamas naujam asmeniui — prisiekusiam sprendėjui, ir jisai neatsisakys pasinaudoti juo. Prisiekusieji sprendėjai įvertina teisiamojo ir jo gynėjo kalbas, įsigilindami į kiekvieną jų pasakytą žodį.

Jų nuomonė kartais susidaro ir tokių individualinių duomenų apie asmenis ir įvykius, kurie iš karto atrodo labai menki neturį jokios reikšmės faktai, kurie vieni kito iš jų buvo pastebėti ir vėliau įgyja didžiausios reikšmės bylai, kaip tik tokie duomens kartais teisėjui iš profesijos atrodo neturį mažiausios reikšmės. Patiektos prisiekusiems sprendėjams, ekspertų, mokslo bei specialių žinių atstovų išvados, nesudaro jiems sprendžiamos, absoliučios reikšmės ir jų yra derinami su savo patyrimais bei gyvenimo pažinimu. Jie pripažįsta asmenį psichiškai nesveiku arba sveiku, nesivadovaudami griežto mokslo kriterijų, kuris kartais neatitinka gyvenimo kriterijų[1], bet laikosi vidutiniško gyvenimo ir visuomenės bendravimo maštabo, kuris kaip tik yra labiau reikšmingas teismui.

Ekspertai (gydytojai) turi prisipažinti, jog jie kitaip pareiškia savo išvadas prisiekusių sprendėjų teismui, negu valdžios teismui. Patiekdami savo išvadas pastarajam, ekspertai

[1] Cezaris, Napoleonas, Dostojevskis, kaip tas yra žinoma, buvo epileptikai ir beveik „nepakaltinami“, kai kurių žinovų nuomone.

yra kartais net per drąsūs. Gydytojai nepasitenkina vien tik pareiškimu reikalaujamų iš jų žinių, kurių dėliai jie yra pašaukti, ir drįsta peržengti tą pagrindinį nuostatą, kaip tai teisingai pasakė Esterlenas „nė viename moksle nėra taip maža neabejojamų tiesų, kaip medicinoje“, ir tvirtina taip kategoriškai, lyg paprasčiausį aritmetikos uždavinį spręsdams[1].

Ekspertas žino, jog valdžios teisėjai yra labiau linkę sutikti su ekspertyza, ir spręsdami bylą nesigilina į tokius klausimus, kurie „nesudaro jų srities“. Šia prasme, dažnai kyla nesusipratimų ir ginčų tarp ekspertų ir šalių byloje (prokuroro, gynėjo). Prisiekusieji sprendėjai nedaro ir negali daryti išvados iš anksto (susipažindami su byla iš rengiamojo tardymo ir kitų duomenų), nes jie yra paimti iš masių gelmių ir užbaigę savo misija grįžta atgal[2].

Kas gali sulyginti prisiekusio sprendėjo „godumą“, su kuriuo jis gilinasi į visas bylas smulkmenas bei ypatumus, su teisėjo iš profesijos susilaikymu, kuris net kartais pasiekia ypatingo šaltumo, poeto Puškino žodžiais tariant: „Veizdi ramiai į teisiamųjų veidus, vienodai abejingai įvertindamas gera bei pikta“.

Dvi visiškai skirtingos pasauližvalgos, du vienas antram priešingi ašigaliai[3].

---

[1] Гогель, Судъ присяжныхъ засѣдателей и экспертиза въ Россіи 1894 m 36, 37 pusl.

[2] „Teisėjas iš profesijos“, pasakė buvęs Rusų Senato baudž. kas. dep. vyr. prokuroro pad. baudž. proceso dėstytojas Slučevskis, savo baudž. proceso vadovėlyje 1895 m. 217 pusl. „dalyvaudamas byloje, nenoroms tampi inkvirentu, asmeniu trokštančiu surasti kaltininką iš aktų ir rengiamojo tardymo, ir todėl nevisada gali būti tinkamai apšarvuotas nešališkumu, tuo tarpu, kaip prisiekusieji sperndėjai tokos misijos sau nesiima ir pro juos, kaip ir pro kitus dalyvius praeina visas procesas, nesudarydamas nė mažiausio šališkumo jų stebėjimui“.

[3] Formalios bei materialios tiesų nesutapimo pavyzdžių, kurio rezultate prisiekusių sprendėjų teismo teisiamasis buvo išteisintas, galima rasti buv. prieš karą Kauno Apygardos teismo prokuratūros nario Gogelio veikale Судъ присяжныхъ засѣдателей и экспертиза въ Россіи, 1894, стр. 40 и сл. Gogelis, mano kad šių pavyzdžių užtenka įrodyti. „Jog kodekso pažinimas neišsemia dar visų tų žinių, kurios yra reikalingos baudžiamoje byloje, kodeksas kalba apie nusikaltimus, apie kaltinamąjį bendrai apie abstraktų asmenį be kraujo ir mėsos, lyg spėdamas mįslę. Tas yra kaulai, skeletas..., mėsą ir kraują jam suteikia ta aplinka bei sąlygos, kuriose padarytas nusikalstamas darbas“. Būtinai reikia pažinti gyvenimo sąlygos: miesto, kaimo, valdininkų, pirklių, dvaro.

Ne tas charakteringa, jos dar ir dabar tebegirdimi balsai prieš prisiekusiųjų teismą. Šitie labai negausingi

„Gerai pažįstantiems gyvenimą prisiekusiems sprendėjams smulkiai klausiant paaiškės, jog viena kuri šalis parodanti neteisingai, painiojasi; taip bus ne dėl logikos sumetimų, bet taip sakant gyvenimiškai: veža javus ne ten kur reikia, perka arba parduoda ne tada, kada galima ir ne tam, kam galima ir pan., šitos smulkmenos nėra kabineto žmonių suvokiamos; jos visiškai jiems išnyksta, tuo tarpu kaip tik jų dėka, galima susekti teisybė rimtose bylose" (45 psl.).

Rusų tyrinėtojų buvo, savo laiku, pabrėžtas pris. sprendėjų atlaidumas sprendžiant pasų bylas, dėl ypatingų formalumų pasų sistemoje ir dėl kitų švelninančių aplinkybių. Jie bandė švelniai visokių rūšių suklastojimo bylose, kuriose ištikrųjų nebuvo matyt jokio blogo noro nė nusikalstamumo. Taip pat ir bylose, kuriose kaltinamieji nusikalsta ypatingos aistros, pykčio bei pavydo vedami, į kurias kaltinamasis buvo „įkritęs" atsitiktinai ir gali būti „grąžintas" gyvenimui, turėdami galvoje ypatingus kalt. nuopelnus tėvynei bei žmonijai ir kreipdami dėmesio į tai, jog kaltinamasis nusikalstamu darbu ypatingai kvalifikuojamu išreiškė kokį nors bendrą paliepimą. Prie šitų reikia pridurti darbai, kurie yra nusikaltimais žmonių teisine sąmone: kai kurios vaisiaus numarinimo rūšys, turto pagrobimo, pav., miško vogimas „mišką ir ne vagis vagia".

Bendruose gi teismuose prisilaikoma „bendros prevencijos", „įstatymo autoriteto palaikymo", „griežto teisiško įvertinimo", o ypatingas kabinetinio teisėjo sausumas, jo profesinio reagavimo nelankstumas, šiomis skraistėmis apsisiautęs, duoda visai kitų vaisių. Teisingumo kardas kartais kerta, kad ir kaltą, tačiau nelaimingą galvą, vertą pasigailėjimo, asmenį, nesiskiriantį nuo kitų, padariusio tai, ką padarytų tose pat sąlygose daug kitų paprastų žmonių.

Po karo susidariusiose valstybėse buvo patraukti teismo atsakomybėn daug tų, davusių policijai neteisingus parodymus apie gimimą bei kilmę asmenų, pabėgusių iš kaimyninės valstybės dėl persekiojimo.

Tokie parodymai buvo duoti daugelio asmenų, kurie buvo meilės artimam vedami. Į juos buvo žiūrėta, kaip į grynus formalumus. Kiek tokių, „neatsargių" parodymų buvo duota aukštų ir garbingų asmenų!

Tuo tarpu kas „pakliūdavo" buvo traukiamas tieson, baudžiamas. Kas daryti tokiais atvejais, kalbėdavo teisėjas: „įstatymo raidė..., deja, mes — ne prisiekusieji sprendėjai".

Tiesa, prisiekusieji sprendėjai teisia asmenį ne „abstrakčiai", tam tikru straipsniu, bet sprendžia konkretų atsitikimą ir prieš nuteisdami, klausia savo sąžinės, ar tikrai teisiamasis yra užsipelnęs bausmės, ar tiktai jis „šalintinas" iš visuomenės tarpo.

Neseniai vienoje mūsų ūkininkų šeimoje įvyko toks „nusikaltimas". Vienai kaimo merginai, kurios motina buvo neseniai mirusi, įgrįso tėvo begėdiški veiksmai. Vieną kartą, naktį kai niekšas — tėvas prikibo prie savo tikros dukters, norėdamas su ja lytiniai susieiti, tuomet mergina persižegnojusi, stvėrė gulintį kambaryje kirvį ir užmušė juo savo tėvą.

balsai girdimi iš tų teisingumo darbuotojų, kurie norėtų mono-

Teisėjai turėjo išspręsti nenugalimo sunkumo dilemą. Byloje reikėjo ištirti nepaprastos gyvenimo aplinkybės, reikalaujančios aukščiausio sąžinės įtempimo. Tik prisiekusių sprendėjų laisvas, niekeno nepriklausomas verdiktas galėtų čia pareikšti tikrą teismo teisybę. Kaltinant melagingu įskundimu ir liudijimu teisme, prisiekusieji sprendėjai savo praktišku nujautimu ir aplinkos pažinimu, sugeba atskirti „melą nuo tiesos". Nužudymo bylose, kai nužudoma važiuojant keliu, gegužinių, pokylių, vestuvių bei šeimos ginčo metu, (susiginčijo ir susimušė), ginantis, prisiekusieji sprendėjai tuč tuojau nustato „diagnozą" — kas yra tikras kaltininkas, kame glūdi šio nuotykio „piktybė" ir kur tik tariamas visuomenės gerovės pavojus. Jie ir tokiais atvejais nėra linkę, kaip tas daroma teisėjų iš profesijos, taikyti mechaniškąjį būdą: „nudūrė peiliu — kaltas, nužudė — kaltas, o visa kita — niekai". Teisiamasis noromis, atvirai ir nuoširdžiai pasipasakoja pris. sprendėjams, jeigu jis numato, jog jo likimas pareina nuo jų. Prisipažinimų būna daug daugiau pris. sprendėjų teisme, negu bendruose teismuose. Jie gali išteisinti, nepaisydami ir prisipažinimo. (Rusų Senatas iš pradžių bandė aiškinti, jog teisiamajam prisipažinus, pris. sprendėjai negali išteisinti, bet vėliau pakeitė šią neteisingą ir nesocialią mintį); priešinga, prisipažinti bendruose teismuose, yra žmonių manymu, tas pats kas kapą sau iškasti. Prisipažinai pats sau kilpą užsinėrei. Kaž kas panašu į „n'avouez jamais", „niekuomet neprisipažinkite", — kaip patarė miniai Prancūzijoje 1867 m. iš ešafoto nuteistas mirti už nužudymą Vinėnas. Prisiekusių sprendėjų logika yra visų pirmiausia gyvenimo logika, o ne straipsnių, taikymo logika. Savo mastą pris. sprendėjai ima iš gyvenimo, ir jeigu jis yra blogas, tai kalti yra tuo „ne 12 sprendėjų, bet visa tauta, visa jos masė, mes visi kritikuoją pris. sprendėjų teismą" (Gogelis, op. cit. omp. 76). Dėl tariamų pris. sprendėjų „klaidų" buvo daug perdėta pranešimuose apie jas, daug tendencingumo ir tyčia išgalvotų dalykų. Nemaža prisidėjo šiuo atveju tam tikros krypties spauda. Štai pav., laikraščio ištrauka: „Vakar buvo teisiami žinomi plėšikai, kurie buvo kaltinami užpuolę ir apiplėšę važiuojantį keliu pirklį ir kt.; pris. sprendėjų verdiktu visi kaltininkai išteisinti". Bet apie teismo išaiškinta aplinkybę, jog nusikaltimas yra kitų padarytas ir minėti teisiamieji patraukti tieson tik per apsirikimą ir tik todėl, kad jie yra žinomi plėšikai — nieko nepaminėta. Arba vėl kita žinutė „Vienas dešiniųjų pažiūrų asmuo A buvo kaltinamas nužudęs X mieste žydą B. Teismui A įrodė, jog nužudymo metu jis buvo Y mieste; prisiekusieji sprendėjai jį pripažino kaltą ir nubaudė"... Laikraštyje praleista visai „nežymi" aplinkybė — nors A nužudymo metu ir nebuvo X mieste, tačiau B buvo nužudytas jo pasamdyto asmens, o A patsai norėdamas paslėpti nusik. darbo pėdsakus nusikaltimo išvakrėse išvažiavo į kitą miestą. Žinoma, tokiais „pranešimais" norėta paveikti patiklius ir mažai nusimanančius teismo srityje žmones, tačiau jie liudijo apie pris. sprendėjų teismo užpuolimus iš tam tikros aplinkos, „munduro" teisingumo šalininkų. Kuomet pris. sprendėjai išteisindavo teisiamąjį dėl nepakaltinamumo, arba dėl kitų kurių nors teisėtų priežasčių, tai ir tas buvo prikišama labai dažnai nė nepatikrinus, net ir aukštos

polizuoti teismą, kaip savo meno sritį, arba tų teoretikų, kurie

---

inteligencijos žmonių. („Ir pris. sprendėjai įeina linksmi, sako, kad ir nužudė, tačiau nekaltas", Aleksėjus Tolstojus). Prisiekusių teisėjų institucija privalo turėti daug daugiau viešumo, teisingo ir nešališko jos veikimo nušvietimo, negu bet kita kuri nors valstybinė įstaiga. Žinoma, pris. sprendėjų verdiktuose būna ir teismo klaidų „Justizmorde" — (Terminas „Justizmord" yra pavartotas garsaus istoriko *Šlezerio* XVIII šimtmety dėl nuteisimo mirti nekalto žmogaus). Pris. sprendėjų teismo priešininkai jas, tas klaidas, gana stropiai rinkdavo ir publikuodavo, neminėdami apie tą eibę klaidų padaromų ir valstybės teismų. Ar ne gausingesni yra tokie atsitikimai, kuriuose Apygardos Teismai pasmerkia teisiamąjį, skaudžiai baudžia, kartais net ir mirties bausme, o apeliacinė instancija, patikrinus vien tik raštiškąją medžiagą, teisiamąjį išteisina? Justizmordų būna ir bendruose teismuose, bet jie liko nepastebėti, tikriau sakant, jų nenorėta matyti. Apie tokius atsitikimus, kuomet pirmoji ir net antroji instancijos kaltinamus vagyste, sukčiavimu, smurtu, plėšimu, kūno neliečiamybės trukdymu, nuteisdavo ir kurių sprendimai vėliau pasirodydavo neteisėti, austrų teisėjai daug papasakojo. (Gue-Glünek, žiūr. — min. veik. 204 psl.). Visiškai neapgalvoti, kad ir sąmojingi, bet neteisingi atrodo vieno Fraleo grafystės prezidento Golgardo pasakyti, didelio pasisekimo turėję žodžiai „jeigu mane kada nors neteisingai apkaltintų, tai aš jokiu būdu nesutikčiau būti prisiekusių sprendėjų teisiamas, tačiau visais atvejais sutikčiau būti jų teisiamas, jei tik tikrai būčiau kaltas" (tarp kita ko, patsai Golgardas buvo pris. sprendėjų teismo šalininkas). Charakteringa yra ir sekanti aplinkybė. Istorijoje būdavo ir tokių atsitikimų, kada pris. teismo sprendimai buvo bendrų teismų tikrinami, taip buvo pav., senovėj Prūsuose; tas įvykdavo tuomet, kai negeistinas teisiamajam atsakymas buvo rišamas ne kvalifikuota, bet paprasta dauguma; bendrieji teismai tokiais atvejais daugiausia sutikdavo su pris. sprendėjų dauguma. (Gue-Glünek, minėtas vok. 199, 200 plp.). Kai kurie iš ankstyvesnių pikčiausių pris. sprendėjų teismo priešų, dabartiniu laiku iš principo su juo sutinka, manydami jog jisai netinka tik pareinamais laikais, jog jis nėra dar toks tobulas. Tuo tarpu, rodos, kaip tik pereinamais laikais, kuomet teisės pagrindai yra iš pamatų sugriauti teismai diskredituoti, jų autoritetą tegali pakelti, jiems pasitikėjimą tegali grąžinti, tik tautos atstovai pris. sprendėjų suole. Taip pat neturi jokio pagrindo ir gali visą klausimą padaryti tik daugiau miglotą pris. sprendėjų priešininkų įspėjimas dėl rasių antagonizmo ir dėl galimumo blogai paveikti tautinių mažumų reikalus teismė. Iš tikrųjų rasių antagonizmas niekuomet nebuvo baisus tautinėms mažumoms teisme. Štai ką pažymi O. O. Gruzenbergas „rasių antagonizmo" klausimu savo rašinyje „Dnevnik jurista" („Zakon i Sud" Riga, 1930. Nr. 3 psl. 84). Kalbama yra, jog prisiekusių sprendėjų teismo įvedimas yra priešingas tautinių mažumų interesams... mano patyrimais — tas yra visiškai neteisinga. Net ir Beilio byloje, kuri buvo persisunkusi ypatingu rasiniu ir tikybiniu antagonizmu, parinkti užpiudyti ir tamsūs kaimiečiai pasirodė aukščiau stovį už teisėjus iš profesijos... tokiu būdu paprastas apiplyšęs kaimo „mužikas", persižegnojęs prieš šventųjų pa-

teismą laikė taikymo teisės techniškų klausimų, pritaikymo bei išsprendimo centru.[1]

---

veikslą ir niekumet nebuvęs nei prokuroru nei teismo pirmininku savo balsu nulėmė nekaltojo žmogaus likimą. Lietuvoje šis klausimas, bendrai, neturi reikšmės, nes rasinis antagonizmas iš viso ne toks žymus, kad galėtų sukelti baimės dėl pris. sprendėjų teismo. Ir iš kalbų skirtumo pusės negresia pavojus pris. sprendėjų teismui: žinoma, kalbėjimas skirtingomis kalbomis sunkina teismo darbą, tik geram norui esant minėti sunkumai gali būti lengvai pašalinti. Jeigu kalbėjimas įvairiomis kalbomis būtų tokia didele kliūtis pris. sprendėjų teismui, tai kaip galėtų būti tvarkomas visas teismo darbas ir bendrai visas valstybės gyvenimas? Tenka paminėti, jog pav., Belgijoje, kur pris. sprendėjų teismas yra užsilikęs nuo senų laikų, daugiau kaip 2 su puse milijonų žmonių (beveik pusė visų gyvetnojų) kalba tik prancūziškai, kita pusė tik flamandiškai, ir tik apie aštuoni šimtai tūkstančių žmonių supranta abi kalbas. Pabrėžtina yra tai, jog tautinių mažumų didįjį pavojų, įvedus pris. sprendėjų teismą, nurodo paprastai tie, kurie patys parodo didžiausią neapykantą „mažumoms". Tai jie nurodo į „tautinę neapykantą", bijo keršto, daugumos prislėgimą „mažumos" pris. sprend. teisme. Tikri mažumų prietėliai tokios baimės nerodo. „Mano manymu", — pasakė vienas žmogus ir garsus Bogemijos Seimo atstovas „jury" įvedimo reikalu: „Pris. sprendėjų teismas būtų geriausiu dviejų priešingų tautų santaikos centru ir galėtų pašalinti esančią tarp jų neapykantą". Vienas iš buvusių pris. sprend. teismo priešininkų Austrų profesorius Gue-Glünek, (jo veikalas buvo nekartą čia cituotas), visą savo gyvenimą kovojęs prieš jį, nesisakydavo, jog jis esąs „reakcionierius" ir tvirtino, jog galima būti liberalu ir kartu pris. sprend. teismo priešininku (25 psl.). Tas buvo kartota ir jo pasekėjų. Tačiau patyrimas parodė, jog užmetimai pris. sprend. teismui, jog jis esąs „Gatvės teismas", „stačiokiškas" ypatingai pas mus, daromi daugiau retrogradų, nekaip liberalų. Mažumų atžvilgiu, pris. sprend. teismas laiduoja tiek pat, kiek bendrai visa tautos valdymo tvarka, kurios atspindžiu jis ir yra. „Atstovavimas", tiek įstatymus leidžiant, tiek ir teisiant, daug daugiau laiduoja lygybę ir teisingumą visų piliečių atžvilgiu, nežiūrint tautybės ir tikybos skirtumo.

[1] Pastarieji buvo tos pažiūros atstovai, kuri literatūros buvo pakrikštyta „formalizmo" (Formalismus) vardu, nes ši pažiūra neigdama patį teisės reglamentacijos turinį sukaupdavo visą dėmesį ties formale teisės puse. Šios pažiūros atstovai užmiršdavo Liuterio žodžius: „teisininkas, kada jis yra tik teisininkas ir daugiau nieko, — varginga būtybė" — jie užmiršdavo, jog „nusikaltimas" ir „bausmė" savo turiniu ir veikimu nėra pirmykščiai teisės padarai (originäre juridische Schöpfungen), bet yra išraiška teisinės tvarkos, sudarytos vidutiniškų tautos kultūrinių, etiškai-socialinių vertybių įkainojimo, jog bausmė yra Kolektyvo dispozicijoje esančių, etiškų sociailų ir politinių pajėgų įrankis, o nusikaltimas — juridiškas spūsnis to, ką tam tikras kultūros laipsnis pripažįsta sunkiu visuomenės interesų sutrukdymu. Žiūr. — Liepmann, Die Reform des Deutschen Schwurgerichtes rinkt. veikale Schwurgerichte u. Schöffengerichte, išleido *Mittermayer ir Liepmann 1910 m.*

Šie balsai liudijo apie konstruktyviškumą, apie kabinetinę justiciją (Kabinetjustiz), net sit venia verbo, — apie tam tikrą šlykštumą baudž. teismo idėjos, kuri savo prasme ir tikslu, visuomet buvo ir bus ne „technikų-specialistų“ arba „išmokslintų žinovų“ darbu, bet paprasta ir betarpiška apie gera ir pikta visuomenės sprendimo išraiška tokia forma, kuria ji įgauna valstybinio pobūdžio.

Pažymėtinas yra tas reiškinys, jog visuomet, kada įžymiausieji mokslo ir praktikos atstovai oficialiai buvo klausiami dėl „jury“, jie, jausdami savo atsakomybę prieš šalį bei jos teisinę tvarką, duodavo teigiamą atsakymą palankų prisiekusiems sprendėjams, aiškiai ir nesvyruodami.[1]

Apie prisiekusių sprendėjų reikalingumą gana daug rašė 1864 m. teismo sutvarkymo sudarytojai.

Analizuodami šį teismą teisėjai ir prokurorai, kurie buvo 1894 m. sušaukti pasitarti, davė kompetetingą ekspertyzą „jog prisiekusiųjų sprendėjų teismas, ne tik pasiekia savo tikslo, bet yra tobuliausio teismo forma, kuri gali būti numatyta, sprendžiant rimtas bylas, ypatingai tais atsitikimais, kuomet kaltinimas surištas su komplikuotais inkriminuojamais duomenimis „reikalingais gyvenimiško įsigilinimo“.

Pasitarimas reikalavo, jog šis teismas, kuris kilnina tautos dorovę ir yra tautos teisinės sąmonės vadovas, turėtų būti neužmirštas, bet stiprinamas.[2] Vieno pasitarimo skyriaus komisijos pirmininkas, senatorius N. S. Tagancevas pareiškė, jog laikas, jo praleistas prisiekusių sprendėjų tarpe, sudaro jam geriausį atsiminimą iš teismo tarnybos.

Šie žodžiai garsaus mokslo ir praktikos žmogaus, kurio vardas yra vienas nedaugelio ir mūsų gerbiamų nepaliko bergždi ir Rusų laikinosios valdžios laikais, prisiekusiųjų sprendėjų teismas, Teismo Sutvarkymo Komisijos buvo teigiamai įvertintas, kaip tai yra pareiškęs komisijos dalyvis A. Lazarenko.[3]

---

[1] „Es soll niemand zu einer strengen Strafe verurteilt werden, von dessen Schuld nicht respektable Männer aus dem Volk überzeugt sind“ (Justus Möser).

[2] Koni, За послѣдніе годы, 291 pusl.

[3] Žiūr. jo straipsnį, 1917 m. Проект суда присяжных, žurnale — „Законъ и судъ“ Riga, 1930 m. 7 nr. 237 pusl.

Nei principinių, nei kitų kurių priekaištų prisiekusių sprendėjų teismo institutui, baudžiamoms byloms spręsti, nebuvo pareikšta nė vieno komisijos nario.

Reikšminga yra tai, jog ir pas mus 1930 m. svarstant Teismų Sutvarkymo projektą, Lietuvos Teisininkų D-jos dauguma pasisakė už prisiekusių sprendėjų teismą. Teisininkai, praktikos žmonės (net prokuratūros atstovai), nurodydavo, jog valstybės teismas nėr įleidęs gilių šaknų žmonėse ir pastarieji kalba apie jį skeptiškai ir kartais net „ironingai".

Užklausus gyventojus paaiškėjo, nors teisėjai kad ir nėra niekeno neįtariami gobšumu ar savanaudiškumu, bet daug kas juos laiko priklausomais šio pasaulio stipriųjų. Iš anksto spėjama, jog kaltinamasis, kuris yra tam tikrų asmenų užtariamas, bus išteisintas „tik neturtingi, neįtakingi žmonės baudžiami už padarytus nusikaltimus, bet ne žymūs ir žinomi ponai", kalbama žmonėse. Ir visos pastangos, kurios yra dedamos šiai nuomonei užginčyti nueina niekais. Tautai teisėjai yra „viršininkai", todėl jie žiūri į juos su tokiu pat atsargumu kaip ir į kitus viršininkus. Tuo tarpu, įvedus tautos elementą teismo sudėtin, galima būtų pašalinti, kad ir be reikalo užmetamą, bet labai charakteringą nuomonę apie teismą. Tokia yra mūsų teisininkų, — praktikos žmonių nuomonė apie esamą padėtį šalyje.

Ne tik šalies gilumoje, bet ir pačiame teisme, tiek tarp bylos dalyvių, tiek tarp pačios publikos nuolat kalbama apie tai, kodėl baudžiamos bylos sprendžiamos valdžios organų, bet ne tautos sąžinės atstovų.

Todėl visos mūsų teisėjų dedamos pastangos iškilti savo pašaukimo aukštumon ir imponuoti tautai savo sprendimais (kad nebūtų bereikalingų kalbų) nueina niekais, palyginti su šiuo žmonių murmėjimu.

Tautos nepasitikėjimas tiesiog ir netiesiog griauna teisingumo pamatus. Tauta nesuteikia reikiamos teisingumui pagelbos, kaip to galima būtų laukti demokratinėj valstybėj, bet atvirkščiai kartais daro kliūčių. Tat parodo net... ir gausingumas žinomai melagingų parodymų, ne tik pačių kaltinamųjų, bet ir liudytojų ir tokiu būdu susidaro eilės bylų dėl melagingo liudijimo priėmus priesaiką. „Apgauti teismą, turint tikslą išgelbėti savo žmogų iš viršininkų nagų" žmonių manymu, tur būt nėra tokia didelė nuodėmė.

Ar šiaip ar taip sutinkant su tuo, ar nesutinkant, vienas dalykas yra visiškai aiškus: kol teismas susideda vien tik iš „valdininkų“ ir tautos elementui teismo durys aklinai yra uždarytos, negali susidaryti tautoje tinkamos teismo bei jo sprendimų pagarbos. Tauta tepasitiki savais teisėjais. Džanšievo žodžiai apie tautos mases, „žiūrinčias į visuomenės sąžinės teismą su pagarba panašia į religinį jausmą (prisiekusieji sprendėjai dėdavo savo pakvietimus dalyvauti teisme už šventųjų paveikslų), tebegalioja ir dabar. Tuo būdu, reziumuojant aukščiau pasakytą, galima tvirtinti, jog niekam dar nepasisekė ir nepasiseks nuvainikuoti prisiekusių sprendėjų institutą, gerbiamą viso civilizuoto pasaulio. Juo labiau jis yra puolamas ir kritikuojamas bendrai ir kai kuriais atžvilgiais, juo daugiau aiškėja jo pastovumas, juo daugiau jis įgyja prozelitų vakaruose ir mumyse. Visų dabar yra pripažinta, jos prisiekusių sprendėjų teismui tenka atiduoti pirmenybė, lyginant jį su bendrais teismais, žinoma ne juridinių žinių prasme, bet mokėjimu orientuotis gyvenimiškose ypatybėse to darbo, kuris baudžiamas, yra teismo nagrinėjamas, mokėjimu daryti sprendimą sutinkamai su gyvenimu ir veikiančia teise.

Jis yra žmonių mylimas ir jo sprendimas, tautos sprendimai, yra gerbiami pačios visuomenės ir net teisiamųjų. Jis skleidžia žmonėse sveikų žinių apie įstatymą ir teismą, nes pati tauta dalyvauja teismo sudėtyje, sudaro glaudų ryšį tarp įstatymo ir gyventojų, atgaivina formalias dažnai savo amžių išgyvenusias teisės normas, sukelia visuomenės susidomėjimą teismu, keldamas jo prestyžą žmonių akyse, ir darydamas baudžiamąjį procesą (teismą) visiems prieinamą, suprantamą ir populiarų.

Jis turi ir neigiamų pusių, nors jų dauguma (jos nėra svetimos ir bendriems teismams) glūdi nepalankiose sąlygose, kuriose teismui tenka dirbti ir į kurias turėtų būti nukreiptas visuomenės dėmesys.

Nežiūrint visa tat, prisiekusiųjų sprendėjų teismas yra tautos valios ir teisinės sąmonės išreiškimo organas teisme.

Kolei valstybėj egzistuoja atstovavimo tvarka, kol ši tvarka yra laikoma racionalia ir nepakeičiama valstybės valdymo forma, tol prisiekusiųjų sprendėjų teismas taip pat egzistuos, nes tik jis gali patenkinti teisingumo darbe tautos reikalavimus.

Palietus pris. sprendėjų teismo dabartinę padėtį, tenka kreipti dėmesio į vieną apilnkybę, turinčią didelės reikšmės šia prasme. Prisiekusių sprendėjų teismui tenka dabartiniu laiku smarkiai kovoti su nuolatos pasireiškiančia tendencija — sujungti prisiekusius sprendėjus su teisėjais iš profesijos į vieną kolegiją, sekant vokiečių pavyzdžiu. Šioje „mišrioje“ kolegijoje, pris. sprendėjai virsta paprastais teisėjais, veikdami iš vien su teisėjais iš profesijos, rišant visus be išimties proceso klausimus ir sprendžiant bylą niekuo nesiskiria nuo teisėjų iš profesijos. Tokiu sujungimu norima išvengti pavojaus, jog „tautos savivališkumas“ (Volkswillkür) užims buvusį teisėjų „valdininkų“ savivališkumą (Beamtenwillkür), ir kartu su tuo norima išvengti techniškų sunkumų, surištų su kolegijos suskaldymu. Pirmoje eilėje čia tenka pastebėti tautai išreikštas nepasitikėjimas, tas pats nepasitikėjimas, kuris išreiškiamas tautos valdymo idėjos priešininkų valstybėje[1].

Atkreipus dėmesio į prisiekusių sprendėjų — tautos atstovų — vaidmenį procese aiškiai matomas mišrios kolegijos netinkamumas. Tautos atstovai negali leisti dalyvauti kartu su jais lygiomis teisėmis valdininkams-teisėjams. Toks mišrumas yra contradictio in adiecto. Visur kur išliko tautos atstovavimas nėra mišraus „tautos“ ir „valdininkų“ elemento ir visa yra sudaroma ne „chemiško“ junginio principu, bet darbo padalinimo pagrindais. Bet teismo mišriose kolegijose tautos elementas yra nuslopinamas, lyg būtų teisėjų iš profesijos priedas, skiriamas jiems padėti. Ne teisėjas padeda išaiškinti pris. sprendėjams teisės klausimus, bet greičiau atvirkščiai, pris. sprendėjai yra kviečiami padėti išaiškinti užduotį toje aplinkoje, kur yra reikalingos specialios žinios ir prityrimas. Taip atrodo idėjinė pusė prima facie ir iš esmės bendrai yra sunku tikėti, kad ir principinė „lygybė“.[2] Faktiškai dalykai yra dar blo-

---

[1] Techniškieji sunkumai, kurie pasirodo skiriant faktiškus ir teisės klausimus yra gan efemerūs ir iškyla dėl betikslaus pris. sprendėjų instituto esmės supratimo, dėl įsitikinimų, esą pastarieji sprendžia tik faktus. Negali turėti sprendžiamos reikšmės sunkumai susiję su dviguba kolegija klausiant ir atsakant.

[1] Bendrai paėmus teisėjai neatpras žiūrėti į tokius pris. sprendėjus, kaip į „priedą“.

gesni. Iš tautos atstovų atimama iniciatyva ir yra perduodama teisėjams. Prisiekusieji sprendėjai nustoja savarankiškumo ir patenka teisėjų — specialistų įtakon, tampa tik įrankiu, ir reikalui esant jiems uždedama visa atsakomybės sunkenybė. (Iškilus aikštėn teismo klaidai „teisėjas iš profesijos ir „tautos elementas" yra net pasiryžę užmest kaltę vienas antram). Labai „charakteringai" buvo nurodyta vieno garsaus teismo darbo žinovo. Tuo tarpu, kai pris. sprendėjai remiasi savo „nepritytimu", nežinojimu ir tuo, jog jiems vadovauja tikri teisėjai, kuriems viskas yra aiškiau, suprantamiau ir kurie išsprendė bylą, teisėjai priešingai prikiša viską pris. sprendėjams, nurodydami jų „užsispyrimą", „taktiką", „nemokšumą, nepaprastą prokurorų ir gynėjų kalbų įtaką jiems. Ir ištikrųjų tepasilieka tik tautos teisingo sprendimo šešėlis. Nenuostabu yra, jog tie kurie yra tikri prisiekusių sprendėjų teismo šalininkai, galutinai nuneigia „mišrią kolegiją", primygtinai reikalaudami „griežto padalinimo". Taip buvo pasisakyta ir Lietuvos teisininkų d-jos posėdžiuose, kuriuose buvo svarstomas pris. sprendėjų įvedimo projektas. Čia buvo turimos galvoj mūsų gyvenimo ypatingos sąlygos, kuriose dar ligi šiol pasireiškia ypatingas teisėjo-valdininko klusnumas, absoliutinis jo autoritetas bylose, liečiančiose valstybės reikalus. Buvo demonstruojami keli atsitikimai iš karo teismų darbo, tenai kartu su nuolatiniais teisėjais-teisininkais posėdžiauja vienoje kolegijoje asmenys parinkti iš kareivių tarpo. Valstybinio Teismo įtaka yra tokia didelė, kad „išrinktieji" jau iš anksto pareiškia, jog jie nesikiš į bylą, jog byla „yra per sunki ir per sudėtinga ir yra pajėgiama spręsti teisininkams", jog jų kišimasis „užgautų" teisėjus-specialistus nepasitikėjimo išreiškimu" ir kt. Kas dėl teisėjų, nedaug jų, žinoma, atvirai tą įtaką parodo, kiti priešingai veikia stipriai, bet gana mandagiai prisilaikydami „suaviter in modo, fortiter in re" taisyklės, ko dėliai „sefai" kartais ir nujaučia, jog jie yra spaudžiami, ir kiti dar labai giria tokią proceso tvarką... Būta ir tokių atsitikimų, kai teisėjas tyčia užtraukia sprendimo paskelbimą, kolei „šefai" nesutiks su jo nuomone ir pastarieji nugalėti šios teisėjo „obstrukcijos turi pasiduoti. Su šiais asmenimis teisėjai mažai skaitosi ir į juos nesikreipia savo kalbomis net ir šalys. Jiems taikomi yra labai paplitę žodžiai, jog šefai yra ne „Beizitzer", bet „Beischläfer" arba dar geriau, jog jie yra „pasamdyti vaikai lengvabūdėms

ponioms“. Mūsų prisiekę sprendėjai dėl bendro įnertingumo, dėl nepakankamo asmens drąsumo net ir sudarydami atskirą kolegiją nevisumet noromis imasi „teismo“ darbo, palaiko jį per daug atsakomingu ir stengiasi jį kartais užleisti kitiems. Tenka gan dažnai priminti jiems apie priesaiką ir atsakomybę. Galima sau lengvai įsivaizduoti kokią energiją ir savarankiškumą išreikš toks pris. sprendėjas, kada jis posėdžiaus vienoje kolegijoje su specialistais! Ar pagaliau jisai nesupras, jog jis dalyvauja tik, kad suteiktų teismui tam tikrą formą ir kad jis turi stovėti nuošaliai? Taip yra a priori, taip ir praktikoje[1].

Be to tenka dar pastebėti, jog mišri kolegija pasižymi dar grynai procesualinio pobūdžio trūkumais. Antai teisėjo-teisininko aiškinimai pris. sprendėjams negali būti kontroliuojami, kaip tas yra galima normaliame pris. spr. teisme, kurio pirmininko „resiume“ ir visi jo nurodymai pris. sprendėjams daromi viešai, gali būti protokoluojami ir gali būti kasacijos keliu peržiūrėti; gyvenimas parodė, jog gana daug pris. sprendėjų sprendimų buvo Senato naikinami dėl tendencingų pirmininko aiškinimų. Tokiam faktui, kuriam įstatymų leidėjai suteikdavo didelės reikšmės, kaip klausimų statymas, mišrioje kolegijoje virsdavo tuščiu formalumu, net ir „sunkenybe“[2]. Mišrioje kolegijoje prisiekusieji sprendėjai privalo spręsti ir procesualinius klausimus, jiems visai svetimus ir neprieinamus, šio dėliai jie tampa daugiau pasyvūs ir pasitiki teisėju. Nenusimanydami šiais klausimais jie pasiima sau atsakomybę ir dėl neteisingų protarpinių nutarimų, turinčių didelės svarbos ir įtakos bylos rezultatui ir, kurie negali būti atitaisyti[3]. Mišriosios kolegijos šalininkai remiasi ta idiliška pažiūra, jog specialistas ir gyvenimo prityrimu turtingas žmogus, suteiks vienas antram

---

[1] Iš čia, žinoma, negalima analogijos keliu pritaikyti kas nors prieš pris. sprendėjų teismą, nes visa glūdį veikimo sąlygose, tuose psichologiškuose ir kituose stimuluose, kurie sukelia iniciatyvą ir darbo norą, numatant to darbo prasmę ir tikslą.

[2] Kad klausimų statymo institutas buvo sumaišomas net ir luomų atstovų teisme, buvo nekartą traktuota teisės laikraščiuose ir kronikose. Žiūr. — Džanšiev'as, minėt. veik. 48 puslap.

[3] Nurodydavo dar: 1) jog mišrios kolegijos (šefų teismo) buvo laužomas gyvo žodžio principas, nes jeigu ne visi, tai bent pusė kolegijos, sprendžiančios bylą narių susipažindavo su byla prieš posėdį.

savo savumus ir tuo būdu sudarys lyg juridinių žinių ir gyvenimo prityrimo kooperaciją. Ši iš kart atrodanti viliojanti mintis neatitinka tikrenybę[1]. Priešingai mišrioje kolegijoje bendrai paėmus pasireiškia kolizija dviejų skirtingų pasauližvalgų, kurias sutaikinti naturaliu būdu kartais visiškai negalima. Tik ypatingais visuomenės gyvenimo tobulėjimo protarpiais, kada trumpą laiką išdyla skirtumas tarp civilinio ir valstybinio gyvenimo ryšy su bet kurio išimtinu įvykiu, tuom nyksta ir teismo antagonizmas, kaip kad yra sulydomi katile metalų gabalai, aukštai temperatūrai esant. Paprastomis sąlygomis įvyksta tiktai nuomonių skirtumai, rūgojimai, ginčai ir savitarpio kaltinimai.

Šioks toks dabartiniu laiku mišrių kolegijų pasisekimas, įvyko vokiečių įtakoje. Vokietijoje šios rūšies teismas buvo keliamas į padanges ir jame norėta įžiūrėti savarankiškumą vokiečių istorijoje. Šefų teisme visuomenės elementas, teisia kartu vienoje kolegijoje su valstybiniais teisėjais[2].

---

2) jog yra nusižengiama viešumo principui ir kaltinamumo principui, todėl, kad kylantieji protarpiniai klausimai taipogi pati klausimų statymo procedūra pašalinama iš šalių įtakos.

3) jog bylos eiga mišrioje kolegijoje nustoja rimtumo, kuri yra charakteringas požymis „jury", kur teismas turi rimtai žiūrėti proceso nuostatų, tuo tarpu mišrioje kolegijoje, kur asmuo vadovaująs bylos eigai identifikuojamas su asmeniu sprendžiančiu bylą galutinai, rizikuojama, kad pirmoji darbo pusė nebus atlikta rimtai (teisėjas „pasitikėjimo savim sugundytas, tikėsis, jog ir be visų šių pasiruošimų savo logikos dėka sugebės atskirti juoda nuo balto"). Tokia yra Glezerio ir kitų nuomonė pasakyta dėl Šefų teismo — Schöffengericht (žiūr. — Лапаузовъ, op. cit., pusl. 125 ir kt.), ji gali būti taikoma ir kiekvienai kitai mišriai kolegijai.

[1] „Die Worte hör ich wohl, allein mir fehlt der Glaube". Galima pasakyti kartu su kitais „skeptikais" dėl šių idiliškų tvirtinimų apie savitarpio pagalbą, mokymą bei vadovavimą pasitarimo kambary.

[2] Schöffengericht'as motyvuoja savo sprendimą, kuris gali būti skundžiamas apeliacijos tvarka, kas yra negalima pris. sprendėjų teisme, kuriame byla sprendžiama „vidaus įsitikinimu" (žiūr. Baudž. Proc. Įst. Senato B. Dep. 1904 m. Nr. 5, 1893 m. Nr. 17) nerašant jokių motyvų ir kurio sprendimas yra galutinis ir gali būti skundžiamas tik kasacijos tvarka. Šefų teismas primena senus buv. Lenkų karalystės valsčių teismus su tokiu tik skirtumu, jog valsčiaus teisme ne tik šefai , bet ir teisėjai buvo renkami ne tik iš teisininkų, bet iš viso gyventojų kontingento. Tarptautinės Kriminalistų sąjungos, Rusijos skyriaus, suvažiavime Maskvoje 1909 m. buvo pasiūlyta įsteigti Rusijoje teismus panašius į Šefų teismus su tikslu įvesti į gyvenimą papročio teisės pradus.

Iš esmės, šis teismas istorijos plėtojimosi atžvilgiu yra nauja forma sudaranti vidurį (vidutinę) tarp grynai tautinės ir biurokratinės justicijos. Senovėje teisė visi gyventojai savo bendrame susirinkime arba specialiai išrinktų asmenų kolegijoje. Dar ir senovės žydams buvo žinomas prisiekusių sprendėjų teismas, renkamas iš išmintingų, ypatingo atsargumo, gerai susipažinusių su įstatymais bei papročiais ir pamilusių teisės mokslą, miesto gyventojų.[1] Žydų pažiūromis, niekas negalėjo teisti vienas, šią teisę turėjo tiktai Dievas[2]. Romoje šios teismo kolegijos sudarė komisijas, „quastiones perpetuae"; Senovės Vokietijoje taip vadinamas Sagibarones, rechinburgi, vėliau, pradedant nuo Karolio Didžiojo laikų „Scabini", vokiškai Schöffen, sprendė bylas pagal papročių teisę. Kuomet pati tauta nustojo būti teisės saugotoja ir šis vaidmuo perėjo žinovams teisininkams, ypatingai dėl Romėnų teisės įtakos, į baudžiamąjį teismą įsiskverbė specialiai teisės mokslui pasišventę asmens: teisininkai, mokslininkai, valdininkai. Vėliau, kai rados reikalo suartinti veikiančiuosius įstatymus su tautos teisine sąmone, buvo imta steigti specialius teismo organus, kurie turėjo atstovauti teisme tautos teisinę sąmonę. Tokiu būdu įsigalėjo pris. sprendėjų institutas. Jo esmė ir yra ta, jog pris. sprendėjai sprendžia kaltės klausimą, „Schuldfrage", o bendrieji teismai taiko bausmę. Pris. sprendėjai įgijo visuomenės palankumo: daug kam tapo aišku, jog pris. sprendėjai yra tobulesni už teisėjus iš profesijos ne tik intensyvumu, bet ir gyvenimo pažinimo ekstensyvumu, nes jie yra kilę iš įvairių luomų bei grupių ir sudaro jų reikšmę ir privalumus[3].

Prancūzijoj, Didžiosios Revoliucijos laikais, buvo pabrėžiama prisiekusių sprendėjų daugybė ir tai, jog priešingai teisėjams iš profesijos, kurie visi, kad jų būtų ir gana daug, — yra

---

[1] Kritiškas tyrinėjimas „Jėzaus bylos", kuri daug kam sukėlė tiek daug neapykantos žydų teismų sutvarkymui, parodė neabejotinai ir aiškiai, jog Izraelio baudž. proceso pagrindai Jėzaus kančioms niekuo nenusidėjo. Eine Kritische Revision des Prozesses Jesu hat, zu wie verschiedenen Resultaten sie geführt haben mag. gewiss das Eine ausser allen Zweifel gestellt, das die Grundsätze des Izraelitischen Strafprozesses an der Passion Christi keinen Theil haben, Vargha, Die Verteidigung in Strafsaschen, 1879, S. 13.

[2] „Ne sis judex unus non est enim unicus judex, nisi unus" (Mischna).

[3] žiūr. Palauzov, op. cit., 34 pusl.

vienos kategorijos žmonės, pris. sprendėjai skiriasi savo užsiėmimais, pažiūromis ir pan., sudarydami tikrąjį „kolektyvų protą". Neilgai trukus, sunkumai surišti su institutu, susidedančiu iš dviejų kolegijų, privertė vokiečių teisininkus ieškoti kitos išeities ir tokia išeitis buvo rasta „istoriškuose šefuose". Nors pastarieji iš esmės daug buvo panašūs į „jury", tačiau jais buvo pagrįstas „vieningos kolegijos" mokslas. Čia greičiau paveikė atsispindėjusi žmonių ir profesionalinio elemento bendradarbiavimo idėja, kuri iškilo aikštėn kaip istorijos duomena, kaip sintezis iš teisės — gryno tautos teismo ir antitezės — valdininkų teismo; pati istorija tarytum nurodydavo į „sujungimo" būtinumą ir šis sujungimas norėta suprasti sutapimo prasme, bet ne darbo padalinimo prasme, kaip tas yra „jury" institute.

Dėl šios istoriškai išsiplėtojusio vieningos kolegijos instituto vokiečių teisininkai — teoretikai buvo „jury" priešininkai dėl jo svetimos — prancūzų (ir anglų) kilmės, nors jau gana senai nustatyta, jog „jury" rado savo pradžią Vokietijoje[1].

Prancūzų „jury" „antspaudą" farisėjiškai pabrėždavo kunigaikštis Bismarkas ir išnaudodamas pokarinę padėtį, kada tauta buvo patriotiškai nusiteikusi pasiūlė vieton jo „tautinį"

---

[1] Ypatingai smarki agitacija prieš „jury" buvo vedama viešpatavimo laikais „istoriškos teisės mokyklos", kuri buvo persisunkusi „istorizmo" „konservatizmo", neigė parlamentą ir gynė mirties bausmę.

Iheringo pažiūra (tiesą sakant, daugiau sąmojinga, nekaip gili) kaikuriais atžvilgiais buvo atgarsiu „istoriškosios mokyklos"; jo manymu „jury" sugeba labiau sustiprinti teismo sutvarkymą ir gali būti tinkamiau tautos sąžinės kontroliuojamas; tačiau teismui susitvarkius, įėjus į normalias vėžes, pris. sprendėjų veikimas turi pasibaigti, nes jų uždavinys yra grynai politinis, bet ne juridinis. Der Mohr hat seine Schuldigkeit getan, der Mohr kann geben.

Čia teismas jo yra lyginamas su pastatu, kuris statybos darbams pasibaigus nebeprivalo daugiau jokių ramsčių... nebegali jau sugriūti ir be šitų ramsčių... Be to Iheringo manymu, pris. sprendėjų teismo nuopelnas yra dar ir tat, jog jis išvadavo žmoniją nuo viduramžio formalių įrodymų teorijų.

Bindingas šiaip pasisakė dėl pris. sprendėjų teismo „jo pagrindinė mintis yra klaidinga, jo pagrindinė yda neišgydoma, jis yra laiko stabas". Bindingo manymu, tokį pat teismą galima sudaryti išimtinai iš teisėjų-juristų, tereikia sudaryti dvi kolegijas, kurių viena sprendžia kaltės klausimą, kita — bausmės. Šiaip suprastina visą dalyką šis mokslininkas! Neabejotina, jog istoriškosios teisės mokyklos atstovų mokslas ir kitos

šefų teismą, norėdamas tuo nusilpninti visuomenės dėmesį pris. sprendėjų teismui, o vėliau ir visai išrauti iš šaknų tautos dalyvavimo teisme idėją. Pakilus Vokietijoje humaniškumo sąjūdžio bangoms, pris. sprendėjų teismas galutinai nugalėjo. Taip buvo 19 š. pradžioje, kuomet kartu su naujomis revoliucinėmis valstybės ir visuomenės gyvenimo formomis įsiskverbusiomis į Vokietiją, smarkiai beldėsi į jos duris „jury" „neramus ir viską iš pamatų pertvarkąs elementas", pradedąs kovą dėl teisėjo galios[1].

Tas buvo jaučiama Vokietijoje paskesniais laisvės judėjimo laikotarpiais Germanistų suvažiavime[2], siūlė įvesti „jury" visoje Vokietijoje, tuo tarpu į „jury" šalininkus perėjo vienas paskui kitą, anksčiau buvę priešininkai, asmenys su didžia juridine reputacija, pav. Mitermaijeris ir kt. Priešingai, tais laikotarpiais, kai viršų imdavo (nugalėdavo) nacionalinis judėjimas, iškildavo aikštėn grįžti vėl prie „Šefų". Nė vienu, tur būt, teismo sutvarkymo ir proceso klausimu Vokietijoje nebuvo tiek daug svyravimų pastaraisiais laikais, kiek dėl „jury" ir „Šefų", ir vis tai dėl „tautiškų" ir „svetimų" pradų varžymosi.

Dar nuo laikų Baudž. proc. Kodekso, išleisto Karolio 1532 m. — Karolinos, — Šefų teismas ilgą laiką čia atsirasdavo, čia vėl nykdavo.

19 šimt. viduje Šefų teismai buvo daugumos Vokietijos valstybių įvesti, jiems buvo pavesta spręsti menkesnės bylos; jų uždavinys buvo šalinti vieno asmens teismą. Ilgainiui šefų teismas buvo iškeltas kovai su „jury"[3].

Šefų teismas tapo įrankiu, kuriuo buvo griaunamos stiprios pris. sprendėjų teismo sienos. Bet vis dėlto, XIX šimtmety pirmenybė buvo atiduota „jury" teismui.

---

ypatingai Vokietijoj „grynų teoretikų" pažiūros į kriminalistiką, kuriomis nusikaltėlis yra „subjektas sutrūkdęs teisės normą jos realine prasme", paveikė ir kitų šalių mokslininkus jų tarpe ir Rusijos.

Šiuo galima iš dalies išaiškinti, jog tuo laiku, kai praktikos žmonių „jury" institutas, jo gryna prasme beveik vienu balsu, yra priimamas, teoretikų jis yra arba visai neigiamas, arba yra jų transformuojamas į „mišrią kolegiją", kurioje svarbiausias vaidmuo tenka „mokytam teisininkui".

[1] Höhn, op. cit., 143 pusl.

[2] Germanistencongresse — 1846 ir 1847 m. Frankfurte ir Liubeke.

[3] Vokiečių teisininkų suvažiavimai 1871 ir 1872 m. ir „Šöffengerichtų tėvo" Schwarze pranešimai.

Revoliucinės Prancūzijos kova dėl teisėjo padėties su jo veikiančiu elementu „jury“ sudaro istoriškąją presumpciją teisėjo baudžiamoms byloms spręsti, Vokietijoje. Savo plėtojimusi įveda mus stačiai į vokiečių teisę[1].

Vokiečių teismų sutvarkymo įstatymu ir Baudž. Proc. įstatais 1874 m. „jury“ pavesta spręsti svarbiosios bylos, vidutinės svarbos bylos buvo pavesta spręsti bendriesiems teismams (teismams ir aukšt. teismams) ir tik menkesnės svarbos byloms spręsti buvo įsteigti šefų teismai[2]. Tokia padėtis buvo Vokietijoje ligi pastarųjų laikų. 1924 m. sausio mėn. 9 d. įstatymu sudaryta Vokietijoje tautos elemento ir teisėjų iš profesijos „viena kolegija“, kuri pakeitė ankstyvesnį „jury“. Užmiršo arba panorėjo užmiršti žodžius, kurie buvo užsilikę 1874 m. projektų paaiškinamajame prieraše, jog Vokietijoje, pris. sprendėjų institutas, kad ir neilgai gyvuodamas, igijęs didžiausio pasitikėjimo ir pavojinga yra pakeisti institutą, turintį didelio pasisekimo, šefų teismu — įstaiga, kuri dar savo darbu pateisinti savęs negali.

Iš kur gi dabartinis veržimasis šefų teismo link? Koki iš esmės yra nauji Vokietijos pris. sprendėjai? Negi pasikeitė prityrimo daviniai dėl Schöffengerichto, kaip aukštesnio teismo? Ne tokio pasikeitimo nebuvo.

Laikai ir nuotaika pablogėjo, neapykanta „Bonopartiškai“ Prancūziškam institutui sustiprėjo“.

Tautiškumas, svarstant 1924 m. naująjį sutvarkymą, taip smarkiai sustiprėjo, jog kuomet buvo svarstomas „jury“ palikimo klausimas, nepasigirdo nė vieno balso už tai. Nieks nesiryžo atvirai užstoti „nekenčiamo prancūzų ir anglų“ instituto. Jis buvo palaidotas iškilmingai ir tylomis. Teužsiliko jo vardas[3].

---

[1] *Höhn.* op. cit. 147 pusl.

[2] Žiūr. Фойницкій, Курсъ Уг., Судопр., т. I, 1912, 143 p.

[3] *Höhn,* op. cit., 38 p. „Ein etwas würdigeres Begräbniss hatten Sie (pris. sprend. teismai) immerhin verdient“.

Reforma buvo įvykdyta „Ermächtigungsgesetze“ tvarka t. y. įstatymų — įsakymų keliu, išleistų Reichstagui nedalyvaujant, kaip ekonomiškojo pobūdžio priemonės kovojant su infliuacija. Apie naujo teismo darbą Vokietijoje, prof. Gogelis pasakoja ką jis patyręs iš savo geros pažįstamos; šį jo pažįstama buvo įžymus demokratų partijos narys, buvęs prūsų Landtago narys, filologijos daktaras, jinai buvo keletą kartų šefu, ir bylai pasibaigus išgirdo iš pirmininko dėl jos aktyvaus dalyvavimo tokį pareiškimą: „per visą mano teismo darbo laiką pirmą kartą sutinku tokį

Vokiečių įtakoje pris. sprendėjų teismui tenka pergyventi krizį. Šisai krizis ypatingai jaučiamas šalyse patekusiose Vokietijos kultūros įtakon. Tačiau tose tautose, kurios tiki idėja dėl tautos elemento dalyvavimo, tvarkant teisingumo darbą šalyje, kurios tiki šios idėjos, jos istorišku gyvenimu — ši krizė galų gale pasibaigs „jury" (tikrąja prasme) naudai.

Arba teisingumas darydamas naujus bandymus, statys į pavojų savo autoritetą masių akyse, atsitolindamas nuo jų ir įsiveldamas į nesuskaitomą daugybę nelaimių, arba tautos elemetas įgys teisme tokį pat pavidalą, kurį jis ilgą laiką turėjo, t. y. pris. sprendėjų, seno išbandyto „jury" teismo pavidalą, kur pris. sprendėjai savarankiškai sprendžia priklausančius jiems klausimus. Tik šiuo keliu einant galima pastatyti teisingumą atitinkamoje aukštumoje. Dabartiniu laiku „jury" tikrąja prasme yra užsilikęs Anglijoje, kur jis veikia apie 7 šimtmečius. Anglijoje šis institutas yra stipriausiai įleidęs šaknis. Paprastai, tas yra aiškinama tuo, jog Anglijoje šis institutas yra glaudžiai susijęs su kitomis šalies įstaigomis, su tautos teisinėmis sąvokomis ir yra susidaręs istoriškai valstybei plėtojantis. Tačiau „jury" atžvilgiu anglų gyvenimas, kaip tik nesudaro jokių ypatingumų, kas būtų svetima kitoms valstybėms, kuriose tauta dalyvauja valstybę valdant. Ir istorija neginčijamai liudija apie

---

šefą, kuris tiesiai pasako savo nuomonę; paprastai, be jokios išimties, aš pirmas pasakau savo nuomonę, o šefai galvos linktelėjimu parodo savo sutikimą". О привлеченіи женщинъ въ составъ прис. засѣдателей. Riga, „Законъ и судъ" 1930 m. Nr. 10 341 psl. Prof. Gogelio manymu, mokytoji valdininkija suėdė neapkenčiamą prisiekusių sprendėjų teismą, teisindamasi tuo, kad jis yra per brangus, nėra populiarus tautoje ir yra paimtas iš kitų tautų. Dėl teismo nepopuliarumo nepristatyta nė vieno įrodymo. Tai buvo tiktai atsikalbinėjimas. Tuo tarpu paties vardo pris. sprendėjų užsilikimas, nors naujai įvestas teismas iš esmės yra šefų teismas, įvyko todėl, kad tauta „priprato" taip vadinti, kaip tas buvo nurodyta paaiškinamajam rašte. Dėl brangumo, reikia pasakyti, kad yra tik „priekaba". Nekalbant jau apie tai, kad teisingumo tikslams įvykdyti niekas negali būti per brangu ten, kur laikomasi nuostato „justitia fundamentum regnorum" kaip parašyta Lietuvos Teisingumo ministerijos rūmų fasade; „jury" teismas nėra brangesnis už šefų teismą, jeigu tik jis būtų tinkamai sutvarkytas. Pažymėtina, jog jau išleidus Vokiečių 1924 m. įstatymą, buvo padarytas rimtas bandymas jį panaikinti ir grįžti prie senosios tvarkos. (1926 m.). Šis bandymas kol kas neturėjo pasisekimo. Neabejotina yra, jog šie bandymai pasikartos ir ateity tol, kol tikrasis prisiekusių sprendėjų teismas, prie kurio tauta taip „pripranta", atgis galutinai, įsikūręs visoje Vokietijoje.

tai, jog „jury“ nėra išimtinai anglų kilmės. Tvirtas „jury“ pamatas Anglijoje aiškinamas yra aukšta jurisdikcijos padėtimi iš viso, visuotiniu „jury“ gerbimu ir tuo, jog ten nėra nuolatinių svyravimų šioje srityje, kaip tas yra įprasta kontinento valstybėse. Prancūzijoje „jury“, veikiąs nuo pat Didžiosios Revoliucijos laikų buvo iš dalies keičiamas ir vėliau papildytas. Austrijoje „jury“ funkcionuoja nuo 1850 m. „Jury“ yra įvestas taip pat Italijoj ir Belgijoj, jis tarpsta Jungtinėse Amerikos Valstybėse.[1] Šis institutas yra užsilikęs ir Čecho-Slovakijoje. Rusijoje pris. sprendėjų teismas buvo išsiplėtęs beveik visoje šalyje, išskyrus tik kai kurias dalis, jų tarpe ir buv. Lenkijos karalystę (buvo manyta — laikinai, tačiau taip užsiliko ir vėliau) ir Pabaltijo gubernijas, t. y. Latviją ir Estiją įstatymu turėjusių nuolatinės reikšmės). Įvedus šį institutą, jis buvo apribotas tuo, jog iš jo, tų laikų politikos sumetimais, buvo atimtos bylos, kuriose buvo nusikalsta valstybei. Šios rūšies bylos buvo sprendžiamos luomų atstovų, kurie posėdžiavo kartu su teisėjais (Teismo Rūmuose, Aukščiausiame teisme), sudarydami vieną įstaigą (Sprendimas nemotyvuojamas, skundžiamas kasacijos tvarka)[2]. Vėlyvesniais laikais pris. sprendėjų teismo sritis buvo siaurinama. 1878 m. buvo išimta iš pris. sprendėjų teismo kompentencijos ir atiduota luomų atstovų

[1] Amerikos tauta, sako E. Baldwinas, yra labai patenkinta svarbesniųjų baudž. bylų sprendimu „jury“ instituto. Ji žino, jog daug nusikaltėlių nėra baudžiami, ir „jury“ institutui nesant to nebūtų, tačiau iš kitos pusės, ji yra patenkinta, jog pavojus nuteisti nekaltą yra visai mažas ir jai, tautai, yra labai malonu žinoti, jog visi gyventojai dalyvauja valdant, nusikaltimo represijos prasme, išrinkus juos eiti teisėjų pareigas „jury“ instituto. Amerikoje visuomenė yra įsitikinusi, jog laisvose šalyse daug lengviau yra teisti, kuomet atsakomybė už žmogaus gyvybės atėmimą tenka kiekvienam teismo įstaigos nariui. The American Practice as to Jury Trials in Criminal Cases, Schwurgerichte und Schöffengerichte rinkt. veikale išleisto, *V. Mittermaier u. Liepmann*, B. 1, 1908, 316 pusl.

[2] Teismų su luomų atstovais kilmė aiškinama ne tuo, jog jie yra pripažinti tinkamesni palyginus juos su pris. sprendėjų teismu, priešingai, pastarasis ir anksčiau ir vėliau (žiūr. Rusų Senato Baudž. Kas. Dep. 1886 m. Nr. 26 Sprend.), buvo laikomas normalios jurisdikcijos teismu valstybėje, bet tuo, jog šie pasirodė valdžiai galį išspręsti tinkamiau tas bylas, kurios jiems buvo atiduotos išspręsti. Buvo pageidaujama, kad šias bylas sprendžiant, kartu su teisėjais, dėl valstybės įstaigų bei teisiamųjų apsaugojimo, dalyvautų tiek valstybės valdžios, tiek ir kitų luomų atstovai. Slučevski, op. cit., 220, 221 pusl.

teismams daug bylų, ypatingai dėl nusikalstamų valdymo tvarkai (atsižvelgiant į pris. sprendėjų atlaidumą sprendžiant šios rūšies bylas). 1890 m. buvo atimta iš pris. sprendėjų bylos dėl nusikaltimų tarnybai (pastarosios, įvedus teismo reformą, iš pradžių buvo sprendžiamas Teismo Rūmų ir Senato kas. D-to, dalyvaujant pris. sprendėjams). 1906 m. dar viena grupė baudž. bylų, liečiančių užpuolimus padarytus dėl tikybinės neapykantos vienos gyventojų dalies ir taikomus kitai gyventojų daliai, buvo atimta iš pris. sprendėjų teismo ir atiduota spręsti Apyg. Teismams dalyvaujant luomų atstovams[1]. Latvijoje pris. sprendėjų teismas yra Konstitucijos laiduotas (85 § Latvijos Konstitucijos), tas pats ir Estijoje (73 § Estijos Konstitucijos). Pastaraisiais laikais išdirbtas Latvijoje projektas numato „mišriąją kolegiją" vokiečių tipo. Lietuvoje pris. sprendėjų tesimo instituto atgijimas būtų natūralus jo veikimo tęsimas. Baudž. proceso įst. ištisai recepuotu, žinoma, atsižvelgiant į Konstitucijos ir kitų lygybės bei laisvės principų nuostatus jo jurisdikcija turėtų būti išplečiama visiems svarbesniems nusikaltimams, be jokių išimčių, t. y. nusikaltimams: valstybei, tarnybai ir visiems kitiems, kurie einant B. P. Įstatymu išimti iš pris. sprendėjų teismo veikimo srities.

Įstatymų normų, liečiančių pris. sprendėjų teismą, Lietuvoje niekas nepanaikino, jų veikimas tebuvo faktiškai sustabdytas. Minėtą nepasisekimą įvesti Lietuvoj pris. sprendėjų teismą, reikia aiškinti tuo, jog projekto, Valstybės Tarybos išdirbto ir įteikto Min. Kabinetui svarstyti, pagrindan buvo padėta vokiečių pavyzdžiu sekant garsioji „mišri kolegija". Nesutikimas su pastaraja buvo išreikštas neigiamu Kabineto votumu, ir „kūdikis buvo išmestas iš tynės kartu su vandeniu". Ir tikrai: į siūlomus „mišrios komisijos" sprendėjus buvo žiūrėta, kaip į asmenis, turinčius savo dalyvavimu įnešti korektyvą į profesionalaus teismo veikimą. Tuo tarpu mūsų teismas tokių korektyvų nėra reikalingas. Jis gali apsidirbti savo jėgomis, kiek tas liečia profesionalų-specialistų darbą, o iš šių no-

---

[1] Baudžiamojo Proceso Įstatymas 201^{5}, 202^{6}, 1105 str. str., 1445^{1} str. (1910 m. įstatymo) ir 1485^{2} str. (1909 m. įst.). Tendencija siaurinti pris. sprendėjų teismo veikimo sritį, gana dažnai iškildavo Rusijoje, ypatingai reakcijos klestėjimo laikais, tačiau pati teismo idėja iš pamatų sugriauta nebuvo.

minalinių „pris. sprendėjų“ mažai ko galima laukti pagerinimo atžvilgiu.

Jeigu, — kaip tai yra pasakęs garsus austrų kriminalistas — ginčas dėl Šefų teismo privalumų, palyginus jį su pris. sprendėjų teismu, iš esmės yra ginčas dėl profesinio teismo privalumų, palyginus jį su tautos teismu, tai įvedimas valstybės Tarybos šefų teismo visiškai nebūtų bet kokia valstybinio teismo idėjos pergalė, bet tik modefikuotų tą pačią idėją prieš tikrąjį tautos sąžinės teismą. Pris. sprendėjų teismo šalininkams „mišrioji kolegija“ visiškai neimponavo, būdama, jų manymu, ne tik visiškai nereikalingas, bet net kenksmingas, surogatas, ypatingai mūsų sąlygoms, kurios nė negali būti lyginamos su gyvenimo sąlygomis Vokietijoj („mišrios kolegijos“ tėvynėj)[1].

Jiems šefai ne priemonė „gydyti“ institutą, bet greičiausia priemonė „išvesti iš rikiuotės“ prisiekusius sprendėjus[2].

Ir profesinio teismo prozelitams, neskaitant įvairių motyvų netiesioginės kovos su tautos elementais, projektas principialiai, žinoma, nesiūlė jiems jokių perspektyvų. Jų samprotavimai visai paprasti ir senovišką posakį perfrazuojant, gali būti taip išreikšti: jeigu šie „pris. sprendėjai“ pasielgs taip, kaip ir teisėjai, tai jie nereikalingi, jeigu jie darys ką kita, tai jie yra kenksmingi, tuo būdu abem atvejais jie nėra reikalingi.

Reikia dar pridėti, jog ne tik Lietuvoje, bet matyt ir kituose kraštuose „mišrios kolegijos“ vaiduoklis skraidąs Europos pakraščiais ir baido nuo prisiekusių sprendėjų. Klausimas tebus tinkamai nušviestas pas mus tada, kai bus gerai suprasta reformos esmė ir alternatyva bus taip pastatyta: profesinis teismas arba „jury“? Tik tokiai alternatyvai esant problema bus tinkamai išspręsta, ir prisiekusių sprendėjų teismas jo tikrąja prasme, kaip šis yra mūsų įstatymu (dabar suspenduotu) apibrėžiamas, sugebės nusikratyti krizės ir užimti mūsų teisingumo sistemoje atitinkamą vietą, kaip tautos valios ir jos teisinės sąmonės organas teisme. Bandymai įvairiose šalyse išskirti iš pris. sprend. kompentencijos tam tikras bylas dėl tam tikrų sumetimų duodavo apverktinų rezultatų ir tekdavo jų atsisakyti. Tokios rūšies vivisekcija įnešdavo daug svyravimų,

---

[1] „Mūsų traukinys neis taip, kaip eina vokiečių“ (Н. А. Добролюбовъ).

[2] Es gibt Heilmittel, welche die Kranken töten.

diskredituodavo pris. sprendėjų teismą ir kartu su tuo visą teisingumo darbą. Ji griauna iš pamatų pagrindinį teismo lygybės principą. Senovės Rusijoje išskyrimas politinių, tarnybinių ir kitų nusikalstamų darbų, buvo užsibrėžęs tikslą nusilpninti pris. sprendėjų teismą, norėdamas palikti jam vien tik „plėšikų ir vagių" bylas. Jeigu ir dabar būtų norima grįžti prie šių pažiūrų, tai verčiau reikėtų išsižadėti visai pris. sprendėjų teismo[1].

Lietuvos projektas buvo numatęs išimti iš projektuojamo „pris. sprend. teismo" tik tarnybinius nusikaltimus, tačiau ir šis „kuklus" aprėžimas neturėtų rasti sau vietos ir sekimo ateityje. Buvo jau nekartą pastebėta, jog pris. sprendėjų teismas privalo šiokių tokių pataisų[2]. Vieni jo trūkumai glūdi pačioje jo gyvavimo esmėje, jie pareina daugiausia nuo to, kad pris. sprendėjas, pašauktas eiti savo pareigas trumpą laiką („Eintagsrichter"), gali lengvai pasiduoti įvairioms išorės įtakoms, nes jis nėra susipratęs su teismo darbu, nėra įgijęs juridiškų teorijos bei praktikos žinių ir nėra toks drausmingas teisiniu atžvilgiu, kaip kad teisėjas iš profesijos. Bet tat tenka dovanoti, kaip kad yra dovanojami teismo trūkumai iš viso, galimos teismo klaidos ir t. t. Šie trūkumai ar šiaip ar taip nėra tokie žymūs, kad jie prašoktų „karūnos" teismo trūkumus ir negali išjudinti iš pamatų „nemirtingą idėją" dėl prisiekusių sprendėjų teismo privalumų, kaip tai buvo pasakęs žymus ir gilus šio instituto tyrinėtojas[3]. Kiti neigiami pris. sprendėjų teismo savumai aiški-

---

[1] Analogingas mintis pasakė ir P. *Jacobi* (Prie Jautajama par Zverinato tiesu ievešana Latvija, Tieslietu Ministerijos Vestnesis, 1925, 11/12 Nr., 911). Ja uzekata Zvėrinato tiesu pas pilnigaku, tad vajog pėc iespėjas paplašinūt vinąs kompetenci, bet ja už to raugas neuzticibu, tad vislabaki to nemaz neivest, atlaujot laikam teikt savu pėdėjo vardu jautajuma pas tiesas užveli. („Jeigu pris. sprendėjų teismas laikomas yra tobulu, tai reikia galimai išplėsti jo kompentenciją, abejojant dėl jo tobulumo, geriau visiškai jo nesteigti, palikus ateičiai tarti savo paskutinį žodį dėl teismo rūšies").

[2] Nė vienas teisinis institutas negali būti sulygintas su šeimos relikvijomis, kuriomis tegalima gėrėtis ir kurių negalima pritaikyti prie gyvenimo reikalavimų. *(Liepmann).*

[3] *Liepmann,* Die Reform des Deutschen Schwurgericht. Schwurgerichte u. Schöffengerichte, B. II. 1910 Taube 176. žiūr., Schwur oder Schöffengericht, tam pačiame leidinyje 1 m. 28 plp. Liepmanas teisingai nurodo, jog pris. sprendėjai nėra vienintėli ir visagaliai proceso metu, jog

nami pripuolamomis priežastimis ir yra padarinys neteisingo taikymo praktikoje. Pris. sprendėjų institutas yra reikalingas rimtų reformų. Neapsistojant čia smulkiai ties reformos klausimu, nes tai nėra šio rašinio uždavinys, tegalima būtų tik štai kas nurodyti: reikia atsikratyti giliai įsišaknijusiu prietaru, jog pris. sprendėjai sprendžia tiktai fakto klausimą, palikdami spręsti teisės klausimus teisėjams. Šis padalinimas įvykdytas, neteisingai supratus savo laiku anglų teismų praktika, ir padarė nemaža žalos. Ši nelaiminga mintis apie padalinimą vieno iš esmės kaltės klausimo, daug kuo prisidėjo prie viso instituto krizės ir abejojimų dėl jo tikslingumo[1]. Anglijoje, Eduardo I statutu buvo nustatytas padalinimas tik tokiais ypatingais atsitikimais, kai pris. sprendėjai nesugebės išspręsti kokio nors teisės klausimo: tokiu atsitikimu jiems buvo suteikta teisė pareikšti, jog tam tikri faktai turi būti laikomi įrodytais arba neįrodytais ir vėliau perduoti spręsti teisės klausimus teisėjų-specialistų kamerai. Tas pilnai sutikdavo su sena Anglijos tvarka, kuria pris. sprendėjai negalėdami nustatyti teisiamojo kaltės atsakydavo „ignoramus" „nežinome, į ką, kaip teko patirti, dar buvo nurodęs Diubua-Reiminas savo kalboje, pasakytoje 1858 m. 18 šimtm. Prancūzų teisininkų ir publicistų tat buvo laikoma bendra taisykle fakto ir teisės klausimų padalinimo teisme[2]. Taisyklė dėl padalinimo fakto ir teisės klausimų pradėjo skverbtis į visus teismus ir tapo teisininkų įsitikinimu. Šį padalinimą atmetė 1864 m. Rusų Teismo Įstatų sudarytojai perduodami prisiekusiems sprendėjams „kaltės" klausimo nustatymą, o kaltė, žinoma, yra nustatoma remiantis įstatymais ir apima ne tik faktus, bet ir jų sutikimą su įstatymais. Prisiekusieji sprendėjai sprendžia ar teisiamasis yra kaltas ar nekaltas tam

jų veikimas yra nuolatinėje įtakoje ir kontroliuojamas pirmininko, prokuroro, gynėjo ir kt. (181 p.).

[1] Žiūr. pav. *Hoegel*, Geschworene oder Schöffen, veikale Schwurgerichte u. Schöffengerichte, rinkt. veikale išleist. *Mittermayer* u. *Liepmann* 13. I. 1908. 51 pusl.

[2] Žiūr. — *Höhn*, op. cit., 80 p. Dar pačioje „jury" atsiradimo pradžioje Anglijoje, kada šis institutas buvo perkeltas į Angliją Normanų karalių, jo daromas tardymas (recognitio arba inquisitio) buvo atliekamas oficialaus asmens, jam klausiant prisaikinus (recognoscere veritatem) tam tikrų kaimynų skaičių su tikslu išaiškinti reikalingus fakto arba teisės klausimus, arba kartu teisės ir fakto (The Encyklopaedia Britannica, 13 1 d. v. 15, Jury, 588 p.).

tikru nusikalstamu darbu, kurio faktiškieji pažymiai sutinka su įstatymų straipsnyje aprašytais požymiais. Kitaip tariant, pris. sprendėjai nėra fakto teisėjai, bet teisėjai, kurie nustato teisiamojo kaltumą įstatymui[1]. Tuo būdu, visas subsumcijos darbas, pritaikymas nustatytų faktų įstatymui, buvo įstatymo pavestas ne „karūnos" teisėjams, bet prisiekusiems sprendėjams. Tik rusų praktika — ir tai tik iš dalies buvo tos nuomonės, jog subsumcija reikia visiškai pavesti teisėjams-specialistams. Fakto pritaikymas baudžiamosioms normoms gerai sekasi pris. sprendėjams, kaip žmonėms-nespecialistams, neturintiems šablono, o suteikimas jiems subsumcijų daro institutą ypatingai brangintiną[2]. Nėra jokio principinio pagrindo apriboti šiuo atveju pris. sprendėjus, o skyrimas teisės ir fakto klausimų pasirodo ir techniškai negalimu dalyku. Anot vieno seno prancūzų žmogaus žodžių betariant, „vouloir qu'un sépare l'un et l'autre (faktai ir teisė) ce serait exiger, que le maçon separât la pierre et la ciment".

Siekti nuoseklaus „paskirstymo" yra tas pats, kas visiškai neigti pris. sprendėjų teismą, nes svarbiausioji teismo darbo dalis — laisvas įrodymų ir duomenų įvertinimas įstatymo atžvilgiu, ir visa tai, kur pasireiškia tikra teisėjo kūryba, jo „galia", tokiai tvarkai esant, pavedama yra teisėjui iš profesijos, bet ne prisiekusiems sprendėjams.

Pastarieji čia turi tik „faktų" skaičiuotųjų vaidmenį, lyg kaž kokia mašina, kuri teisėjo paklausta dėl tam tikro fakto buvimo, turi mechaniškai atsakyti „taip" arba „ne". Šiuo iš instituto išimama jo pati šerdė, ir jis nustoja visos tautos sąžinės teismo reikšmės. Prisiekusieji sprendėjai privalo spręsti visus su kalte susijusius teisės klausimus lygiai įvertindami faktus ir jų juridišką reikšmę, ir šiuo atžvilgiu teisėjo iš profesijos sprendimui ir jo nuožiūrai neturėtų būti vietos. Kai kurių buvo pareikštas reikalavimas, kad teisėjams būtų suteikta šiokia tokia dalyvių teisė sprendžiant bylą, būtent — teisė atvirai pa-

[1] Палаузовъ, Къ вопросу о формѣ участія народнаго элемента въ уголовной юстиціи 1876, 9 psl. Sprendžiant pav. klausimą: ar teisiamas yra kaltas pagrobęs apgaulės būdu kokį nors daiktą, (591 str. B. St.) pris. sprendėjai atsako ir faktiškaisiais duomenimis, vadinasi, ar nustatyti pavieniai faktai, ir kartu ir teisės klausimais, vadinasi, ar teisiamojo nusikaltimas numatytas yra įstatymo nuostatų dėl daikto „pagrobimo" „apgaulės" ir kt.

[2] Žiūr. — Палаузовъ, op. cit., 36 pusl. ir kt.

sakyti savo nuomonę[1]; šis reikalavimas absoliučiai nėra priimtinas mūsų sąlygose, jokioje formoje. Šis teisėjo nuomonės pasakymas iš karto toks nekaltas pažiūrėti, iš tikrųjų deda ant teisingumo svarstyklių labai didelę sunkenybę, kuri tuoj sutrikdo pusiausvyrą. Ir pris. sprendėjų ir publikos ir visuomenės akimis žiūrint tikruoju bylos sprendėju tampa, savo nuomonę pasakęs teisėjas, bet ne pris. sprendėjai.

Pris. sprendėjai privalo spręsti ne tik kaltės klausimą, bet ir bausmės, pastarąjį — bendrai su teisėjais-specialistais. Pagal pasikeitusių pažiūrų į bausmę ir jos socialinę prasmę, ji nūdien įgauna tam tikrą atspalvį ir nebebūdama mechaniškai taikoma teisiamajam priemone. Teismui suteikta teisė plačiai judėti nustatytos už nusikaltimą bausmės ribose ir kartais net, reikalui esant, visiškai atleisti nuteistąjį nuo bausmės, lygtinai arba nelygtinai.

Bausmė yra glaudžiai susijusi su kaltinimo esme, su teisiamojo asmeniu ir su visomis individualinėmis bylos aplinkybėmis. Tokioms sąlygoms esant atimti iš pris. sprendėjų teisę pasisakyti dėl bausmės yra negalima ir neteisinga „Le jury maitre de la peine" tas ypatingai turėtų būti jaučiama dabartiniu laiku.

Senovės laikais pris. sprendėjai nė nežinodavo, kaip teisiamasis būdavo nubaustas, apie bausmę buvo draudžiama net ir kalbėti teisme. Tokiai tvarkai esant būdavo ir tokių faktų, jog prisiekusieji sprendėjai bijodami per skaudžios bausmės visiškai išteisindavo kaltinamąjį[2]. Nekartą, kuomet pris. sprendėjai išnešę kaltinamąjį verdiktą, ir išklausę vėliau bausmės sprendimą, nuoširdžiai apgailestavo pasielgimą, tačiau kaltinamojo verdikto panaikinti jau negalėjo. Visa tai yra nenormalu ir negeistina[3]. Tas dalykas, kad pris. sprendėjai spręs kaltės klausimą kartu su teisėjais iš profesijos dar nerodo, jog skirtumas tarp dviejų kolegijų iš principo bent užtušuojamas. Kalbama dėl išimties, dėl būtino korektyvo taisyklei. Be to taikant

---

[1] Žiūr. — Гогель, op. cit., 106 pusl. ir kt.

[2] Pris. sprendėjai išteisindami, kada bausmė rodėsi jiems esanti labai žiauri, praktiškai spręsdavo bausmės klausimą.

[3] Rusijoje tas buvo pakeista 1910 m. kovo mėn. 2 d., įstatymu, kuriuo reikalinga buvo paaiškinti prisiekusiems sprendėjams apie gresiančią bausmę.

bausmę tarp kolegijų negali kilti rimtų prieštaravimų, pavojingo antagonizmo[1].

Reikia galimai išplėsti pris. sprendėjų dalyvavimą teismui tardant, ypatingai statant klausimus, kas sudaro svarbiausį proceso dirksnį. Reikia suteikti pris. sprendėjams plačias teises reikalauti, kad jų siūlomi klausimai būtų statomi, kuo galės būti pašalinami įvairūs nesusipratimai tarp jų ir teisėjų. Vienu savo ankstyvesniu nutarimu Senatas paaiškino, jog leidžiant dalyvauti pris. sprendėjų seniūnui sustatant klausimus, nusižengiama įstatymams, kuriais klausimai yra teismo sustatytini; pastabų dėl klausimų daryti tegali tik šalys (Rusų Kas. Baudž. Dep. sprendimas Ovrido byloje). Iš tikrųjų gi įstatymai (750, 751, 762, 812, str. Civ. Proc. Įst.), apie tokius pris. sprendėjų suvaržymus nieko nemini ir lyg turi galvoj visai priešingą dalyką[2]. Bendrai paėmus, būtų nenuoseklu suteikti pris. sprendėjams pilną viešpatavimą procese, visų kaltės (ir bausmės) klausimų sprendimo prasme, neduodant jiems tuo pat laiku galimybės sudaryti klausimus, kurie gan rimtai laikomi šiokiu tokiu motyvuotu sprendimo pakaitalu, nelyginant motyvų antrąja puse[3].

---

[1] Retkarčiais pris. sprendėjų instituto patobulinimo reikalu pageidaujama, kad pris. sprendėjai, reikalui esant, turėtų teisę pakviesti į pasitarimo kambarį pirmininką, paaiškinti abejojimams dėl kai kurių klausimų. Čia, žinoma, turima galvoje tik paaiškinimus, bet ne nuomonės pasakymą (tas, kaip yra jau nurodyta — absoliučiai neleistina). Tačiau ir šiuo atvėju pasiūlymas nepatenkinamas, nes sudaro nepageidaujamą ir gana pavojingą naujenybę. Mūsų negali būti taipogi pasekta tvarka, įvesta Ženevoje 1841 m. įstatymu ir Vengrijos 1914 m. įstatymu, kuriais teismo pirmininkas turi teisę dalyvauti patariamuoju balsu pris. sprendėjams pasitariant. Nes yra manoma, jog visi pirmininko paaiškinimai turi būti daromi ne „slaptai", bet atvirai, šalims dalyvaujant. Atmestinas yra ir pasiūlymas — korektyvas, kviesti šalis į pasitarimą; (tas yra numatyta Prancūzijos 1908 m. gruodžio 10 d. įstatymu ir Italijos Baudž. Proc. Įst. 1913 m. vasario mėn. 27 d.); tokia tvarka paverstų prisiekusių sprendėjų pasitarimą į nagrinėjimą bylos iš naujo, tik ne viešai. O šalių kvietimas dalyvauti statistais, nesuteikus balso teisės, neturi „raison d'être"...

[2] Žiūr. — Šio sprendimo kritiką, Palauzovo veikale 81 pusl. ir kt.

[3] Kai kurie, (pav. Bartas), laiko prisiekusių sprendėjų motyvais pirmininko resumé, kuris tesiskiria nuo paprastų motyvų tuo, jog motyvai rašomi sprendimą paskelbus, o pirmininko „resumé" daromas prieš sprendimo paskelbimą. (Žiūr. Палаузовъ. op. cit., 90 pusl.). Bet „resumé" susideda išimtinai iš juridiškų nuostatų. Ar šiaip ar taip, resumé, ir

Pris. sprendėjų dalyvavimas surašant klausimų lakštą, prisidės prie pašalinimo painiavos, kuri susidaro iš to, jog viena kolegija klausia, o kita atsako. Šios „painiavos" buvo svarbiu įrankiu rankose kai kurių „jury" priešininkų, kurių viena dalis vartojo šį įrankį iš viso prieš pris. sprendėjų institutą, valstybės teismų naudai, o kita dalis — tik kaip motyvą prieš dvi kolegijas, vienos kolegijos naudai.

Neneigiant to, jog painiavų, nesusipratimų su klausimais ir atsakymais, kartais ištikrųjų gali būti, jog kartais tat gali ir sprendimui įtakos turėti, ir jog nei reformos nei patobulinimai negalės tų nesusipratimų galutinai išnaikinti, — reikia vis dėlto turėti galvoje, jog jų atsiradimo priežasties reikia ieškoti ne pris. sprendėjų kolegijoj, bet kiekvienos teismo kolegijos prigimtyje, kad ji ir spręstų „cunctim" (neskiriant į klausiančius ir atsakančius), kad ji ir būtų vien valstybės teisėjų kolegija. Jeigu nuomonės, sudarančių kolegijas asmenų, bus skirtingos įvairiais intelektualių savumų klausimais, tai šios nuomonės reikalinga derinti[1].

Senovės laikais Rusijoje prisiekusiems sprendėjams buvo vienoje byloje patiekiama daugybė atskirų klausimų (garsioje kelių dalyvių Taganrogo byloje prisiekusiems sprendėjams buvo patiekta 1300 klausimų). Prancūzijoje buvo atsitikimų, kuomet jiems buvo duodama 6000 klausimų. Visa tai buvo daroma

---

klausimai, ir šalių baigiamieji ginčai turi vienodos svarbos kaip medžiaga tiesiog spręsti apie verdikto motyvus bei jo pobūdį.

[1] Panašių „painiavų" būna ir valstybės teismuose, tai rodo mums kasdieninė teismo praktika; jos įvyksta daugiausia dėl nepakankamo teismo pirmininko prityrimo bylai vesti. Štai pav. mūsų praktikos atsitikimas. Muštynėse kilusiose tarp tėvo ir jo sūnaus iš vienos pusės ir žento su jo bičiuliu — iš kitos, žentui buvo peiliu padarytos dvi žaizdos. Sprendžiant bylą trijų valstybinių teisėjų kolegijoje, pasitarimo kambary, vienas teisėjas buvo įsitikinęs, jog peiliu smogė tik tėvas, antras — jog smogė tik sūnus, o trečias — jog smogė abu teisiamieji, tačiau abu buvo gynimosi padėty. (Įst. apie bausmes 45 str.). Jeigu teismo pirmininkas pastatys klausimą dėl kiekvieno teisiamojo „kaltės" atskirai, atsakymas bus neigiamas abiejų atžvilgiu. Tačiau jeigu bus taip klausiama: Ar įrodyta, jog peiliu smogė tėvas? Ar įrodyta, jog peiliu smogė sūnus? Ar kiekvienas iš jų buvo gynimosi padėtyje? Kaltė bus teigiamai išspręsta abiejų atžvilgiu. Visa esmė pasireiškia klausimais ir mokėjimu juos tinkamai klausti.

su tam tikra tendencija, kad prisiekusieji sprendėjai negalėtų susivokti sudarytoje faktiškoje ir juridiškoje painiavoje, ir kad būtų pasiektas pageidaujamas verdiktas. Buvo praktikuojami (Austrijoje, Italijoje ir kitur) „papildomieji", „kontrolės" klausimai, sprendimo teisingumui ir pris. sprendėjų išvadai patikrinti. (Zusatz — oder Kontrollfragen). Priešingai Anglijoje nuo senų laikų įsigyvenęs įprotis klausti „jury" paprastai ir trumpai, teigiamąja forma, pagal kaltinamojo akto turinį, išdėstant visas esmines nusikaltimo dalis, kaip kad ir dabar pas mus klausia save teisėjų kolegija. Tik išimtinais atsitikimais gali būti pateisintas klausimų smulkinimas. Tokie atsitikimai turėtų būti aiškiai įstatymo numatyti. Tokiai tvarkai esant gaunami geriausi rezultatai, ypatingai esant prityrusiam bylai vadovaujančiam teisėjui. Jeigu prie šio dar papildyti prisiekusių sprendėjų reglamentaciją: 1) teise tartis su teismu dėl klausimų reikšmės, jiems patiems klausimus redaguojant, 2) galimybe patiems ištaisyti netikslius ir neaiškius klausimus 3) teise patiems papildyti savo klausimus įvairiomis pastabomis, papildymais ir įvairių rūšių pakeitimais — tai „painiavų" liga taps tikrai nežymi, teišeis aikštėn retais atsitikimais. Teisingumui įgyvendinti, tokioms sąlygoms esant, nebus statoma ne tik lemiančių, bet ir rimtų kliūčių ir neteks apgailestauti nebuvimo „vienos kolegijos", kuri, pagaliau ir pati neduoda jokių garantijų galutinai šia „liga" atsikratyti. Savaime aišku, jog labai didelės reikšmės turėtų baudžiamųjų normų procesualinės ir juo labiau materialinės teisės sutvarkymas. Proceso formalumas galimai turėtų būti sutrumpintas ir pakeistas laisvo įrodymo principu; procesas turėtų būti — artinamas gyvenimui; raštiškasis procesas, įvairių rengiamojo tardymo aktų garsinimas ir kt., turėtų būti pakeisti gyvo žodžio procesu, ginčai ir viešumas turėtų būti išplečiami. Baudžiamojo proceso konsekvencijos, šalių teisių teisme atžvilgiu, turėtų aiškiai išeiti aikštėn. Dabartiniu laiku šios rūšies teisių daug daugiau suteikta, net ir teisme, prokurorui, negu gynėjui. Prisiekusiems sprendėjams susidaro nuomonė, jog įstatymo yra globojamas kaltinimas, bet ne gynimas: gali žymiai pakenkti jų objektyvumui, visos jų mintys šališkai susikaupia tik ties kaltinimu. Būna ir priešingų to paties savumo rezultatų: spėdami, jog gynimas palyginti su kaltinimu dirbtiniu būdu nusilpnintas, pris. sprendėjai instinktyviai pereina pirmojo pusėn, kuo sutrikdoma teismo pusiau-

svyra. Kas dėl šalių kalbų, tai jos privalo iš įstatymo ir teismo pusės žymiai didesnės laisvės ir tolerancijos, negu dabar[1].

Kalbant apie proceso pakeitimus, reikia apibrėžti ir dokumentų pris. sprendėjams pagarsinimo institutą. Šis pagarsini-

---

[1] Kalbos teisme turi didelės reikšmės visapusiškai bylai išaiškinti, dar didesnės reikšmės jos turi visuomenės atžvilgiu. Reikalavimas, kad šalių kalbose būtų išdėstomos „trumpai ir apysausiai" bylos aplinkybės ir duomenos — ir tiek, ne visuomet atitinka proceso uždavinius ir visuomenės interesus. Geriausi Proceso žinovai, žymesnieji gynėjai ir prokurorai savo kalbose piešdavo teisme gyvenimo vaizdus, meniškai įvertindavo bylos dalyvius, iškeldami procesą ligi socialinio reiškinio aukštumo. Teisiamieji šiose kalbose buvo ryškiai nušviečiami su visa savo individualia asmenybe, su visais ypatumais. Pas mus tat tėra leidžiama ypatingai sensacingose bylose, šiaip panašūs dalykai neleidžiami teisme. Pažymėtina, jog milžiniškoji visuomenės reikšmė, kuria neabejojamai pasižymi teismo kalbos, nebuvo suprasta tų, kurie turėjo tai suprasti, ypatingai dėl gynimo kalbų. Beje, lygiai tiek skaudžias ir neteisingas pažiūras dėl gynimo kalbos pasakė senesniais laikais karštas pris. sprendėjų teismo apologetas Gogelis. Šis autorius stato gynėjams pavyzdžiu prokurorą, „kuris neiškraipys teismo išaiškintų faktų, nekels abejojimų dėl bendrų pagrindinių tikybos ir dorovės principų" (op. cit., 108 pusl.). Ši prokuratūros idealizacija artima yra Įstatymų Rinkinio pažiūrai į prokurorą, pagal kurią, prokuroras yra „nekaltumo gynėjas ir teisingumo ieškotojas". Žinoma, jeigu skelbti tokias pažiūras į gyvenimą, kurias išdėstė gerbiamas autorius — tokia tirada: ..Gynėjas apsišvietęs ir teismo darbe prityręs asmuo, negali būti įsitikinęs; to įsitikinimo ir nėra, bet jis, gynėjas, kalba įsitikinusio žmogaus tonu, štai yra svarbiausia gynimo sritis, tai yra žymiausioji pris. sprendėjams hipnotizuoti ir magnetizuoti priemonė" (103), — tai tuo suteikiama ne kažin kokia paslauga ir baudžiamojo gynimo institutui ir pačiam pris. sprendėjų teismui. Savo literatūrinių gabumų ir iškalbingumo dėka, sako Gogelis, gynėjai stengiasi nukreipti pris. sprendėjų dėmesį į šalį... „Prisiekusieji sprendėjai sužavėti lygiai kaip ir susižavėtų ir kiti jų vietoje ir užuot sprendę bylą, jie uždeda laurų vainiką oratoriui ir artistui" (104). Tokiu būdu išeina, kad jeigu prisiekusiems sprendėjams kliūna kas nors iš kritikų, tai kaltės žymi dalis krinta čia gynėjams. Toks „nukrypimas" į gynėjus yra charakteringas ne tik Gogeliui; jis praktikuojamas ir įvairiai kartojamas asmenų, kurie lygiai nekenčia ir pris. sprendėjų ir advokatų.

(Gue-Glünek kalba apie blogą įtaką kurią sudaro pris. sprendėjams ne tik gynėjų „sofizmai" bet ir „kaltintojo iškalbingumo menas", Op. cit. 160 pusl.). Pažymėtina yra, jog pats Gogelis tam pačiame veikale išdėsto neabejojamai teisingą mintį apie šalių pareigas patenkinti teisėtą ir išmintingą pris. sprendėjų reikalavimą, išaiškinti jiems veikiančių asmenų tipus, charakterizuoti juos dorovės ir gyvenimo atžvilgiais ir nurodo, jog visi žymesnieji Rusijos kaltinimo ir gynimo atstovai suprasdavo, šia prasme, savo uždavinį. (65 pusl.). Dėl rusų teismo oratoriaus — kaltintojo

mas, kuris įstatymo buvo numatytas pris. sprendėjams, teisme be pris. sprendėjų, yra beformis ir rudimentinio pobūdžio; panašu į tai, kas šiuo žvilgsniu buvo Baudž. Proc. Įst. numatyta, tiek, kiek pilies griuvėsiai paneši į pačią pilį su gyventojais ir gyvenimu. Ir teisėjai ir šalys yra susipažinę su dokumentais, tai „garsinti“ nėra reikalo ir visa tedaroma tam, kad galima būtų garsintu dokumentu remtis, kaip mes esame pratę sakyti šį ar tą dokumentą „laikyti pagarsintu“.

Tokiai padėčiai esant, visi tie nuostatai ir taisyklės, kurios taip rūpestingai ir stropiai buvo sutvarkyti teismo sutvarkymo įstatų sudarytojų, bendrai imant, yra visiškai nereikalingi, nes teisėjai norėdami gali susipažinti su kiekvienu dokumentu.

Koni kalbų, Gogelis mano, jog tat „brangus indėlis rusų literatūroje“: jos davė mums visą eilę puikiausių literatūrinių mūsų laikų rusų nusikaltėlių ir tuo pačiu, bendriau kalbant, eilę rusų tipų! toks meno kūrinys, jo vaizdavimas ir išdėstymas pirma žodžiu, o vėliau raštu, yra žinoma, išimtinų Koni literatūrinių gabumų padarinys (65 pusl.). Tačiau ar nepasižymi literatūros gabumais garsių rusų gynėjų kalbos? Apie tai Gogelis nemini. Ar ne jiems taikomi Gogelio žodžiai „jog gynimas, kuris yra taip būtinas teisingai proceso eigai, dėja, gana dažnai yra kenksmingas“. Labai gera, kad tai ką griežtieji kritikai vadino „elekvencijos ydomis“, „tonu žmogaus“, kuris esą įsitikinęs, kad jo klijentas nekaltas, „retorikos gėlėmis“, net tokių žymių advokatūros atstovų (kaip Spasovič, Posover Andrijevski, asmens, kurie savo didumu yra sulig pačiu „Koni“), buvo padarinys gynimo noro nušviesti procesą aukščiausiu visuomenės idealų žvilgsniu ir įnešti bylon ne vien tik protą, bet ir širdies jausmingumą... Tai ir paveikdavo pris. sprendėjus, gerai pažinančius gyvenimą ir dorovingumą jausmų, asmenis. Žinoma, pasitaikydavo ir paprastų ritorų tarp advokatų, bet pris. sprendėjai iš pirmo žodžio suprasdavo juos nė kiek neblogiau už valstybės teisėjus, juos atatinkamai įvertindavo, jokiu būdu nepasiduodami taip lengvai jų hipnozui ir tariamam „iškalbingumui“. Galima dar iš patyrimo pasakyti, jog pris. sprendėjai, ypatingai ūkininkai, dar mažiau mėgo, dar labiau nepakęsdavo garsių frazių ir farfaroniškos deklamacijos (Elokvacijos), negu valstybės teisėjai (Žiūr. — В. Л. Маклаковъ, Изъ прошлого современные записки, 277 pusl.): „gynimas turėjo reikalo su pilkais pris. sprendėjais, nemėgstančiais iškalbingumo; noroms nenoroms jis prisitaikindavo prie rimtosios darbo nuotaikos salėje“. Tačiau tikras entuziazmas nenyko ir nenyks pris. sprendėjų teisme, imponuos jam, sužadindamas teisėjams įsitikinimo ir pasiryžimo,vienydams juos su gynimo noru ir pasiryžimu tarnauti žmogui visuomenei ir valstybei.

„Глупый любит красно, а умный ясно“, sako rusų liaudis šiurkščiai, bet gan vykusiai.

Faktiškai šalys dažnai ir nežino, ar teisėjams yra žinoma tas arba kitas byloje esamas dokumentas, ar teisėjai turės su juo susipažinti arba ne (kartais tas net panašu į „nederamą slapstynių žaidimą"). Kitaip yra pris. sprendėjų teisme: pris. sprendėjai skaitė, teisingiau pasakius, girdėjo skaitant visa, su kuo reikalinga susipažinti, o teisme be pris. sprendėjų skaitė vienas pirmininkas, kitu du teisėjai turėjo galimybės skaityti, jeigu tik panorėjo[1]. Pris. sprendėjų teismui yra būtinos griežtai nustatytos taisyklės pagarsinimo reikalu, žinoma, išplečiant, bet ne siaurinant, kaip tas kai kurių teisės literatūroje yra siūloma, garsinimo ribas; tik būtinas reikalas, procesinis arba kitas, gali priversti paslėpti nuo pris. sprendėjų tą arba kitą dokumentą. Toks „nuslėpimas" sukelia įtarimo, o kartais net ir susijaudinimo pris. sprendėjų tarpe, ir gaunami neteisingi sprendimai. Būtina yra po ilgalaikių svyravimų ir atidėliojimų sutvarkyti mūsų rengiamąjį tardymą, patobulinti jį, asmens teisių garantijų sustiprinimo prasme, leidžiant tam tikrose ribose dalyvauti šalių atstovams. Tas plačiai įgalintų pris. sprendėjų teismą naudotis rengiamojo tardymo aktais, juos pagarsinti ir iš dalies, reikalui esant, perduoti juos pris. sprendėjų pasitarimo kambarin (taip pat kaip ir patį kaltinamąjį aktą). Atitinkamas rengiamojo tardymo pastatymas turi daug didesnės prasmės pris. sprendėjų teismui, negu valstybės teismui. Valstybės teisėjams yra žinoma rengiamojo tardymo metodai ir asmenys, kurie jį rengia, jie nekreipia dėmesio į įvairius klaidingumus šioje bylos stadijoje (nil amirari). Prisiekusieji sprendėjai didžiai nusistebėdami, o kartais net ir pasipiktindami sužino teisme apie šiuos klaidingumus, ima įtarinėti, jog su teisiamaisiais neteisingai ir šališkai elgiamasi, jog jie yra verčiami prisipažinti (policijoje), „baudžiant" juos tuo būdu dar prieš nagrinėjimą. Atskiri negeistini veiksmai asmenų, rengiančių bylą gali sudaryti iš viso neigiamą nuotaiką pris. sprendėjams. Tokios neigiamos nuotaikos sudaro pris. sprendėjams ir ilgalaikis tardymas[1]. Taipogi gan dažni niekuo nedėtų asmenų trau-

---

[1] Todėl ten kur veikia pris. sprendėjų teismai, paprastai stengiamasi pagreitinti rengiamąjį tardymą. (Pabrėžtina, jog senovės Romoje, pačioje pradžioje įvedus pris. sprendėjų teismus, kaltinamojo suėmimas rengiamojo tardymo stadijoje — Untersuchungshaft — iš principo buvo laikomas neleistinu, Zumft).

kimai tieson, o jiems nesuteikiama jokios reikšmės valstybės teismuose, (todėl pastaruose labai lengvai apkaltinama „gal pasiseks"), labai blogai veikia pris. sprendėjų verdiktą; jie išanksto pasisako teisiamojo naudai. Tas pat, kada teisiamųjų suole figuruoja vienas asmuo, ir nėra kito, kuris ištikrųjų taip pat turėtų būti traukiamas tieson ir pan. Dėl materialės baudž. teisės tenka pasakyti, jog bausmės sušvelnėjimas jau senai pripažintas viena svarbiausių teisingai veikiančių pris. sprendėjų tesimo sąlygų[1]. Bendrai bausmės skyrimo reikalu, turėtų būti suteikta didelė laisvė teismo nuožiūrai (mišrioje kolegijoje „valstybės" ir „tautos" teismų). „Teismo savivališkumo" bausmė šioje srityje neturėtų jokio pagrindo. Įstatymų leidėjo menas yra mokėjimas rauti iš Kodekso su šaknimis visa tat, kas nesutinka su tautos plačių masių pažiūromis į teisę, visus tuos veiksmus, kurie pačioje pradžioje buvo traukti į nusikaltimų skaičių nesiskaitant su tautos pažiūromis, arba kurie ilgainiui nustoja buvę traktuojami baudžiamai-uždraustais, remiantis socialine tautos morale.

Įstatymai apie kaltę ir jos formas, apie pasikėsinimą bendrininkavimą ir pan., apie atskirų nusikaltimų sudėtį, turėtų būti taip suredaguoti, kad būtų suteikta plati dirva teismo lais-

---

[1] Buvo laikai, kada Anglijoje už banknotų padirbimą dausdavo mirties bausme. Anglijos pris. sprendėjai neatsižiūrėdami tradicingo anglų įstatymo gerbimo, išteisindavo teisiamuosius, kad pastarųjų kaltė ir būdavo įrodyta. Valdžia priversta buvo sušvelninti šį nežmoniškai žiaurų įstatymą ir tuo išteisinimai šios rūšies bylose pasibaigė. Džančiev, op. cit. 31 pusl.

Kada Anglijoje už pavogimą daikto didesnės vertės kaip 40 šilingų reikėjo bausti mirties bausme, pris. sprendėjai, vienos moters byloje, kurioje jinai buvo kaltinama pavogusi 10 svarų notą, nežiūrėdami to, jog ginčo dėl pagrobto daikto vertės visai nekilo, kaltės klausimu, atsakė: „taip bet noto vertė yra tik 39 šilingai".

Prancūzijoje, kaltinant kelius asmenis vagyste iš gyvenamų namų (nutrėmimas ligi 20 metų), pris. sprendėjai, atsakydami į klausimą, ar namai yra gyvenami, vienų kaltinamųjų atžvilgiu atsakydavo teigiamai, kitų atžvilgiu, norėdami sušvelninti jų likimą, atsakydavo neigiamai. (Iš Voigon'o).

Dar Senovės Graikijoje buvo bandoma skirti daugiau griežtas, nuo mažiau griežtų bausmių už nusikalstamus darbus, tačiau veikiant griežtoms „drakoniškoms" normoms, išteisinamųjų sprendimų skaičius žymiai didėjo.

vei, teismo nuožiūrai. Ypatingai daug žalos padaro sena kazuistika, kuri įneša nemaža painiavos pris. sprendėjams ir kuri ne kartą yra labai svarbus faktorius nepagrįstų išteisinimų kiek jie turi vietos „jury“ teisme. Tas liečia bendrąją Baudž. Statuto dalį, o dar labiau jo ypatingą dalį. Šios rūšies kazuistika, pirmiausia atsiradusi vakaruose ir vėliau persimetusi ir pas mus, nebuvo atsitiktinis reiškinys: jinai buvo vaidmeniu, kuris buvo taikomas pris. sprendėjams — „fakto teisėjams“, ir atitinkamu noru aiškiai konkretizuoti kiekvieno nusikalstamo darbo faktiškąją sudėtį. Jos užduotis buvo, būti barjeru prieš „jury“ „viešpatavimą“, siekiant to, kad „jury“ griežtai laikytųsi faktų, įstatymo tiksliai aprašomo nusikaltimo, nepakrikdami bendruose nusikalstamo darbo bruožuose.

Gyvenimas nušlavė šias tendencingas pažiūras į „jury“ ir kartu su tuo nurodė naujus orizontus nusikalstamų darbų redagavimo srityje[1].

Dabartiniais laikais baudž. kodeksas nebėra valstybės teisėjui vadovėlis arba katechizis, kuriuo jis gali vadovautis gaudamas iš „jury“ atsakymus į savo klausimus. Baudž. kodeksas sudaromas yra vadovautis ne tik teisėjams, bet ir visai tautai: jis turi būti visiems prieinamas, visų suprantamas, priartintas prie gyvenimo. Dar 1848 m. žymesnieji vokiečių teisininkai, kaip Geib'as ir kt., nurodydavo kaip svarbu pakeisti baudž. kodeksas, kad jis būtų pris. sprendėjų suprantamas. Kiek anksčiau, į tai atkreipė savo dėmesį Pareinės sričių gyventojai, dėl naujai (1893 m.) išdirbamo baudž. kodekso projekto.

Tas pat buvo vėliau nurodyta ir kitose vietose ir valstybėse pačių gyventojų, atskirų asmenų ir luomų[2].

---

[1] Seniau prof. Tagancevas pasakęs apie veikiančius Rusijoje „Įstatymus apie bausmes“, jog jie esą „nudėvėti, kiauri ir sulopyti ryžai, kuriuose vaizdingai kalbant nepatogu pasirodyti nė Viazmos vienuolyne“.

Baudž. statutas, sudarytas daugiausiai prof. Tagancevo rūpesčiais, žinoma, labai toli nužengė į priekį, palyginti su Įst. apie bausmes; panaikino nemaža nereikalingo žiaurumo, kazuistikos, formalizmo ir įgavo europeiško pobūdžio. Tačiau ir Baudž. Statute, deja, pastebima iš dalies nemaža „nudėvėtumo“ ir „kiaurumo“, tuo atžvilgiu, jog visa tai buvo pasisavinta iš „Įst. apie bausmes“.

[2] Charakteringa, jog Šveicarijos Civ. Statuto kūrėjas prof. Huberis, prieš sudarydamas savo projektą „ėjo per žmones“, studijavo Šveicarų tautos įpročius, būdą, pažiūras į teisę ir pageidavimus teisės srityje, o vė-

Senas klausimas apie tai, ar baudž. kodekse turi figuruoti juridiški terminai arba paimti iš gyvenimo apibūdinimai, rišamos tąja prasme, jog juridiški terminai vartotini tik tokiais atvejais, kada be jų apsieiti negalima, kitais atsitikimais sudėtys turėtų būti apibūdinamos visiems prieinamu būdu.

Išleidus Rusų 1864 m. naują Teismo Sutvarkymą, pris. sprendėjų teismas buvo sutiktas su pasitikėjimu, užjautimu ir susidomėjimu. Jis visiškai sutiko su kilusia anuo metu plačioje visuomenėje tautos savivaldybės mintimi, su renkamuoju atstovavimu, kurį dar anksčiau atskiri asmens, kaip Speranskis, norėjo pastatyti pirmoje eilėje ne tik pačiame centre, valstybės rūmų aukštumoje, bet visur visuose šių rūmų aukštuose, nuo pat viršūnės ligi apačios, nuo sostinės ligi valsčiaus[1]. Ši tautos savivaldybė, tuo tarpu turėjo nenoromis pasitenkinti praktikoje tam tikromis sritimis, jų tarpe ir teismo sritimi. Anuo metu dar tiesiog nepretenduota į savivaldybės idėjos išplėtimą ir pačiai valstybės organizacijai. Daugelis ano meto veikėjų suprato, jog teismo autonomija kybos ore ir išnyks, jeigu ji paliks valstybėje viena izoliuota, jie svajojo apie tuos laikus, kuomet prie teismo įstaigų bus prijungtas „frontonas", kuomet reformų rūmai bus „apvainikuoti", kada įsigyvens tautos savivaldybė valstybės mastu. Jie lyg manė, jog nereikalin-

---

liau redaguodamas Statutą vadovavosi šiąja medžiaga. Šis jo Statutas labai pagarsėjo ir susilaukė pagyrimų visame Civilizuotame pasaulyje. Tuo tarpu visai kas kita galima konstatuoti Vokietijoje, kur ligi šiol sudarant baudž. ir civ. statutų projektus vyrauja „Kabineto dvasia", „griežto mokslo" ir „vaidilavimo" hegemonija.

Vokietijos autoritetingų asmenų liudijimu (žiūr. — Deebers, Wirtschaft und Recht in DIZ, 1930. H. 14. 937—939 p.), jog dabartiniu laiku, svarstomu vokiečių baudž. statutu domisi tik negausingi — teisininkai. Parlamento suolai tušti, kada svarstomi svarbiausieji justicijos klausimai. Tik tokie klausimai, kaip mirties bausmės įvedimas, kai kada gyvai svarstomi visuomenės ir spaudos, nes paliečiama yra žmogaus „galva", o vėliau viskas vėl nurimsta.

Per keletą dešimtmečių sudarant vokiečių baudž. Statuto projektą su jo naujomis idejomis apie bausmės tikslą ir prasmę, šį aukščiausio kultūros laipsnio kūrinį, neteisininkai, „visuomenės žmonės" beveik nieko neprisidėjo prie jo.

Pamokomas pavyzdys toms valstybėms, kurios rengiasi savo baudž. statuto reformai.

[1] Кизеветтеръ, Изъ размышленій о революціи, Современныя записки 1930 m., XLII, 356 pusl.

ga šiuo žvilgsniu „skubėti“, jog reikia žengti atsargiai, su atodaira. Vėliau reakcijos laikais, pris. sprendėjų teismas buvo persekiojamas, kaip institutas nesutampąs su monarchijos idėja, neigiąs jos autoritetą teismo srityje. Dabartiniais laikais tautos savivaldybė, pripažinta visose srityse, visu jos platumu, reikalauja pripažinti savo teisėtos vietos ir pris. sprendėjų teismas. Net pikčiausi jo priešai negali visiškai išsižadėti jo, tik stengiasi atitolinti jo įvedimą, steigdami surogatus, panašius į „mišrias kolegijas“. Bet „jury“ „galingai“ beldžiasi į valstybės „vartus“ ir jo pergalės diena artinasi.

Visa teismo „galia“ baudžiant nusikalstamuosius darbus priklauso tautos atstovams, pris. sprendėjams — toks yra šių laikų atbalsis.

Bet bus sakoma, koks yra šiuo atveju valstybės teismo vaidmuo, ar jis turi visiškai išnykti, stoti antraeilėje vietoje? Nė kiek! Nekalbant jau apie profesinio teismo svarbius uždavinius kitose srityse, bylose neįeinančiose į „jury“ teismo kompetenciją, — o šių bylų daugybė, — net bylose su pris. sprendėjais, teisėjo, valstybės teisėjo, vaidmuo žymus ir svarbus. Jis yra proceso vadovas, tam tikra prasme jo „siela“. Teisybė, jo veikimas dabartiniu laiku yra siaurinamas palyginti su netolima praeitimi; nepavesta jam daugiau, kaip matyti iš pasakyto, subsumcija, faktiškų aplinkybių pritaikymas įstatymui, kaip tas buvo senoje teisėjo su pris. sprendėjais praktikoje, teisėjas neturėtų savarankiškai „be jury“ spręsti ir bausmės klausimo. Bet jam yra pavedami visi rengiamieji veiksmai ir — kas svarbiausia — bylos vedimas, vadovavimas ir aiškinimas. Šioje srityje teisėjo žinios ir gabumai gali žinoma visiškai išeiti aikštėn.

Teisėjas deda paskutinį brūkšnį byloje, uždeda paskutinį antspaudą savo „resume“ pris. sprendėjams. Šisai pirmininko „resume“, taipogi jo paaiškinimai pris. sprendėjams, daromi visu bylos eigos metu, jeigu tas yra būtina, jo daromoji reprodukcija atskirų proceso momentų, prisiekusiems sprendėjams reikalaujant, arba teismo iniciatyva — yra tikriausioji garantija, teisingo valstybės ir tautos elemento bendradarbiavimo[1].

---

[1] Palyg. *Liepmann*, Die Reform des Deutschen Schwurgerichts, u. Schöffengericht, veikale išleist. Mittermayer u. Liepmann, B. 2. 1910. 217 pusl.

Toje srityje, kuri yra įstatymo pavesta primininkui ir visai teisėjų kolegijai, jie nėra suvaržyti veikimo priemonių ir metodų pasirinkimu ir turi visiškai laisvą teismo nuožiūrą. Be to, negalima nepaminėti suteikiamąją visų šių laikų kodeksų valstybės teismui teisę panaikinti pris. sprendėjų verdiktą, perduodant bylą spręsti kitai pris. sprendėjų sudėčiai, jeigu teismas nustatys, jo pris. sprendėjų verdiktu nuteistas nekaltas. Mūsų įstatymas (Baudž. Proc. Įst. 818 str.), tokiu atvėju reikalauja vienbalsės teisėjų nuomonės, nepasitenkindamas, kaip kitų šalių įstatymai, balsų dauguma. Teismas turi būti tvirtai įsitikinęs, vien tiktai abejojimo dėl teisingo verdikto nepakanka[1]. Nors ir teisė yra tik vienpusiška, liečia tiktai nekaltai nuteistąjį ir neliečia kalto išteisinimą, vis dėlto gi yra galingas įrankis teisėjų rankose ir bendrai reikalauja įsigilinti į visas bylos aplinkybes ir smulkmenas[2]. Svarbesnių baudž. bylų perdavimas spręsti pris. sprendėjų teismui, valstybės teisėjams vadovaujant, nesilpnina pastarųjų funkcijų ir juo labiau nemažina jų privalumų bet kuria prasme, ir žinoma, nešmeižia valstybinio teismo, kaip kaž-kas pasakęs. Tas yra labai vaizdžiai demonstruojama civilizuotų valstybių pavyzdžiais, ypatingai Anglijos, kur valstybės teisėjai užima visuomenėje aukštą ir garbingą vietą, kurią jie labiausia pasiekė kaip tik bendradarbiaudami su „jury". Anglų tesmų pirmininkų paaiškinimai, nuolatiniai nurodymai ir pris. sprendėjų pamokymai buvo toji medžiaga, kurią jie vėliau platino po visą šalį, sėdami tuo būdu sveikas juridines žinias gyventojų tarpe. Ir mūsų teisėjai, bent jų dauguma, gali atsistoti tinkamoje aukštumoje. Ir apie mūsų teisėjus galima pasakyti tą patį, ką vienas žymus teisininkas pasakė apie teisėjų pašaukimą bendrai: „Ar neglūdi pačioje teisėjo pašaukimo psichologiškoje prigimtyje, kad asmenys pasišventę tiesos ieškoti ir jai skelbti, ir šiam tikslui pasiekti paaukoję savo jautrią jaunystę per daugelį metų bestudijuodami mokslo bei teorijos žinių, vis daugiau tobulėdami savo nuolatiniuose

[1] Rusų Senato Baudž. Kasac. Dep. Sprend. 819 nr. 187 m.

[2] Suteikimas teismui tos pat teisės ir išteisinus, kaip tas yra kai kurių teisininkų reikalaujama, bus per daug ryškus kišimasis į pris. sprendėjų sprendimus, kas praktiškai būtų nepatogu ir turtinga kolizijų, nors iš principo tarp nekaltai nuteisiojo ir kalto išteisinto teisingumo žvilgsniu, jokio skirtumo nėra; čia reiškiamas tik ypatingas humaniškumas nekaltai nuteistojo atžvilgiu.

praktikos darbuose, ir jog nuolatinis tarnavimas teisingumui pagaliau tampa jų antra prigimtimi". Visa problemos esmė — įvykdyti tautos dalyvavimo teisme idėją, paskirstyti darbą ir teisingai bendradarbiauti. Čia glūdi — teismo dualizmo prasmė ir reikšmė. Tarp valstybės teisėjo ir „jury", turi būti nuolatinis kontaktas, abipusiški geri norai. Šie geri norai buvo konstatuoti senovės teismuose ir jie buvo normalus pris. sprendėjų teismo veikimo reiškinys.

Laimė, sako Džanšievas, kad nebuvimas pageidaujamų pirmininkams būdo savybių, pasitaiko nelabai dažnai, tokiu būdu savitarpiai santykiai tarp pirmininko ir pris. sprendėjų pasitikėjimo kupini, o svarbiausia šie santykiai visų matomi ir gali būti šalių kontroliuojami, šie yra vieši, ligi pat resume paskelbimo[1].

Būdavo, žinoma, atsitikimų diametrialiai — priešingo pobūdžio. Kai kurie pirmininkai niekinamai žiūrėjo į pris. sprendėjus, kartais net pasityčiodavosi jais, kiekvienu atsitikimu stengdavosi daryti juos juokingus, krėsdavo neleistinų juokų. Neatsižvelgiant į tą pagarbos atmosferą, kurion pats įstatymų leidėjas pageidavo įterpti pris. sprendėjų veikimą, šie teisėjai laikydami save uoliais įstatymų gynėjais, į prs. sprendėjus žiūrėjo, kaip į kaž kokį nereikalingą teismą apsunkinantį dalyką[2].

Tokie teisėjai atvirai skelbdavo mintis, kuriomis pasižymi nesutaikinami biurokratai ir kurias formulavo dar Napoleonas I, pasakęs, jog juokinga žiūrėti, kada žmonės be jokių žinių ir gabumų yra pašaukti spręsti bylą, o specialistai šiame darbe yra pasyvūs. Visa tai diskredituodavo pris. sprendėjų teismą ir turėjo netarpiškai žalingos įtakos jų verdiktui. Toje pat plotmėje yra ir įvairios pirmininko priekabos, bauginimai ir pan. šalims ir atskiriems pris. sprendėjams, norintiems bylą išaiškinti klausimais, dažni pris. sprendėjų siuntimai naujai pasitarti ir verdiktui ištaisyti, net kada reikalo visiškai nėra, tik dėl užsispyrimo, kapryzo arba dar blogiau dėl šališkumo.

Būdavo ir taip, jog tokie santykiai versdavo kantrybės netekusius pris. sprendėjus, pasisakyti prieš aiškiai išreikštą ir visų suprastą pirmininko norą, kad ir prieš savo pačių norą....

---

[1] Джаншіевъ, op. cit. 116 psl.

[2] Tai tų žmonių rūšis apie kuriuos dar Puškinas buvo pasakęs: „Mes laikome visus nuliais, vienetais save tepalaikome".

retai, bet atsitikdavo! Tačiau, visa tai yra išimtys, taisyklė buvo vis dėlto kaip tik savitarpis pasitikėjimas. Nėra pagrindo bijotis, jog dabar šis pasitikėjimas susilpnės. „Pirmoji meilė“, su kuria pris. seprendėjų teismas buvo sutiktas Rusijoje jam vos įsisteigus, visą laiką neužgeso širdyse asmenų, kuriems ištikrųjų buvo brangūs teisingumo reikalai.

Pris. sprendėjų teismas šių asmenų akimis žiūrint buvo tautos valios, tautos galios išreiškimas, o tai ką kiti laikė jame „teoretišku ir svetimu“, geresnieji teisės pasaulio atstovai siejo su užgimstančia jame „lygybės ir žmoniškumo dvasia“.

Tokie žmoniškumo savumai ir pris. sprendėjų teismo traukiamoji jėga, nepriklausomo ir laisvo teismo garantija, negęstąs žibintuvas lūkesiams ir viltims teisingumo srityje.

TURINYS.

Pusl.

1. Tautos elemento — teisingumo darbo dalyvio vaidmuo šių dienų valstybėje. ..... 5— 7
2. Šio instituto priešininkų argumentai ir jų kritika ..... 7—12
3. Prisiekusiųjų sprendėjų teismo privalumai ..... 12—20
4. Problema prisiekusiųjų sprendėjų sujungimo į vieną kolegiją su valstybės teisėjais ir principinio bei praktiško pobūdžio sumetimai prieš šį sujungimą ..... 20—33
5. Būtinos šių dienų prisiekusių sprendėjų teismo reformos ir valstybės teisėjo su „jury“ bendradarbiavimas. ..... 33—49

4. *Tugan-Baranovskis M.*, prof., **Politiškosios ekonomijos pagrindai.** Vertė doc. *P. Šalčius.* 1923 m., 329 p.
5. *Weber M.*, **Ūkio istorija.** Vertė *J. Pajaujis.* 1929 m., 308 p.
6. *Conrad J.*, **Politinės ekonomijos vadovėlis.** 1929 m., 188 p.
7. *Šalčius Petras.* **Kooperacija.** 1931 m. XII + 358 p.
8. *Eulenburg Franz.* **Ekonominė politika ir užsienio prekyba.** Vertė *J. Pajaujis.* 1931 m. XII + 487.
9. *Cassel Gustav.* **Teoriškoji socialekonomija.** Vertė *P. Šalčius* 1931 m. VIII + 616 p.
10. *Oncken August.* **Politinės ekonomijos istorija.** Laikai prieš Adomą Smithą.
11. *Gide Charles* ir *Rist Charles.* **Ekonominių teorijų istorija.** Nuo fiziokratų ligi mūsų dienų.

III.

Teisių Fakulteto Darbai.

I. tomas. 1924 m. red.: doc. *A. Rimka.*

1. *Leonas P.*, prof. — **Kolektivizmo pradas Lietuvos civilinės teisės novelėse.**
2. *Mačys Vl.* — **Socialinis teisių mokslo tikslas ir mūsų žemės reformos įstatymas.**
3. *Rimka A.* — **Lietuvos visuomenės ūkio bruožai ligi Liublino unijos metų.**
4. *Šalčius P.*, doc. — **Koperatyvų įstatymai:** 5. Kritika ir bibliografija; 6. Teisių Fakulteto apyskaita 1922/24 mokslo metams. 232 p.

II. tomas. 1925/28 m. red.: prof. *A. Janulaitis.*

1. *Römeris M.*, prof., **Trečiasis tarptautinis sociologijos kongresas Romoje.** 1—14 p.
2. *Leonas P.*, prof., **Del vieno įstatymų aiškinimo.** 15—22p.
3. *Rimka A.*, doc., **Lietuvos prekybos santykiai ligi unijos su lenkais.** 23—86 p.
4. *Janulaitis A.*, prof., **Vyriausiasis Lietuvos Tribunolas XVI—XVII amž.** 1—172 p.
5. *Balogh'as El.*, **Teisinė pralaikėjimo palūkanų prigimtis.** 1—27 p.
6. *Gummerus H.*, **Piniginio ūkio kilimas senovės Romoje.** 1—15 p.

III. tomas. 1927 m. red.: prof. *A. Janulaitis.*

1. *Römeris M.*, prof., **Reprezentacija ir mandatas.** 1—312 p.
2. *Janulaitis A.*, prof., **Imperijos Rūmų Teismas.** 1—83 p.

IV. tomas. 1928 m. red.: prof. *A. Janulaitis.*

1. *Janulaitis A.*, **Užnemunė po Prūsais** (1795—1805 m.). XII + 404 p.
2. *Römeris M.*, **Administracinis teismas.** XII + 359 p.

V. tomas. 1929 m. red.: prof. *A. Janulaitis.*

1. *Salčius P.* doc., **Iš vertės ir kainų teorijų.** 56 p.
2. *Tamošaitis A.*, **Istoriškoji teisės mokykla Vokietijoj.** 179 p.
3. *Šalčius P.* doc., **Kooperatizmas.** p. 135.

LIETUVOS NACIONALINĖ
MARTYNO MAŽVYDO BIBLIO
L 99537

4. *Janulaitis A.* prof., **Baudžiavų panaikinimo sumanymai Lietuvoje.** (1817—1819 m.) 112 p.
5. *Veriga-Darevskis,* **Lietuvos mokesčiai XV-XVI amž.** 52 p.
6. *Janulaitis A.* prof., **Napoleono Teisynas.** VIII + 204.

VI. tomas. 1932 m. red.: prof. *A. Janulaitis*:

Straipsnių rinkinys prof. *P. Leonui* pagerbti.

1. *Römeris M.*, **Konstitucinės ir teismo teisės pasieniuose.** 193 p.
2. *Leonas P.*, **Teisės reliatyvumas.** 13 p.
3. *Rimka A.*, **Lietuvių tautos atgimimo socialiniai pagrindai ir „Auszros"-„Varpo" gadynės (1883 — 93) socialekonominiai raštai.** 139 p.
4. *Jurgutis V.*, **Visuomeninių Tomo Garigue Masaryk'o minčių pagrindai.** 22 p.
5. *Mačys Vl.*, **Apie teismo kandidatų ir advokatų paruošimą.** 12 p.
6. *Moravskis A.*, **Lyginamoji Pabaltės valstybių visuomenės ūkių apžvalga.** 24 p.
7. *Veriga-Darevskis A. J.*, **Dvaro padūmės mokestis Užnemunėje.** 12 p.
8. *Šalkauskas K.*, **Būstinė Civilių Įstatymų ir Napoleono Kodekso veikimo srityse.** 18 p.
9. *Šalčius P.*, **„Auszros" ir „Szviesos" ekonomika.** 37 p.
10. *Jungferis V.*, **Teoriškosios politiškos ekonomijos objektas ir esmė.** 12 p.
11. *Bieliackinas S.*, **Prisiekusieji sprendėjai.** 49 p.
12. *Stankevičius Vl.*, **Baudžiamosios teisės istorijos pamatiniai bruožai.** I. Atsakingumo principas Izraelio tautos teisėje. II. Atsakingumo principas Romenų teisėje. 80 p.
13. *Jaščenka A.*, **Diplomatinių agentų civilinis teismingumas.** 12 p.
14. *Petkevičius T.*, **Klaipėdos Krašto Statuto vykdymo priežiūra.** 21 p.
15. *Janulaitis A.*, **Ignas Danilavičius, Lietuvos ir jos teisės istorikas.** I dalis. Gyvenimas ir darbai. 223 p.

VII. tomas. 1930 m. red.: prof. *A. Janulaitis*

1. *Bieliackinas.* **Baudžiamųjų bylų gynimas.** 111 p.

IV.

Teisių Fakulteto programos 1931/1932 m.